

Universita Palackého v Olomouci

Filosofická fakulta

Katedra psychologie

**VÝZNAM MIMOŘÁDNÝCH NÁBOŽENSKÝCH PROŽITKŮ
PRO MLADÉ KŘEŠŤANY**

**THE IMPORTANCE OF EXTRAORDINARY RELIGIOUS
EXPERIENCES FOR YOUNG CHRISTIANS**

Bakalářská diplomová práce

Autor:

Markéta Doleželová

Vedoucí práce:

PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Olomouc

2015

Poděkování

Ráda bych poděkovala především své vedoucí práce PhDr. Olze Pechové, Ph.D. za odbornou pomoc a cenné rady při vedení této diplomové práce. Také velmi děkuji všem účastníkům výzkumu, kteří mi poskytli svůj čas a cenné informace, bez kterých by vznik této práce nebyl možný. Dále také děkuji všem, kteří mě během psaní této bakalářské práce podporovali.

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma: „Význam mimořádných náboženských prožitků pro mladé křesťany“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V dne

Podpis:

Obsah

Úvod	5
TEORETICKÁ ČÁST.....	6
1. Základní pojmy	6
1. 1. Víra.....	6
1. 2. Posvátno	7
1. 3. Náboženství.....	7
1. 3. 1. Křesťanství	8
1. 4. Spiritualita.....	8
1. 5. Mimořádný náboženský prožitek.....	9
2. Charakteristika religiozity v ČR	11
2. 1. Historické vlivy na religiozitu.....	12
3. Náboženské prožitky v psychologii	14
3. 1. Spiritualita v psychologii a terapii	15
3. 2. Výzkumy v dané oblasti.....	16
4. Mimořádné náboženské prožitky	18
4. 1. Charakteristika	18
4. 2. Význam	19
4. 3. V rámci křesťanství.....	21
PRAKTICKÁ ČÁST	23
5. Výzkumný problém	23
5. 1. Cíle výzkumu a výzkumné otázky	23
6. Metodologie	25
6. 1. Popis výzkumného souboru	25
6. 2. Metody získávání a zpracování dat.....	25
6. 2. 1. Schéma polostrukturovaného rozhovoru.....	26
6. 3. Etika výzkumu	27
7. Výsledky výzkumu	28
7. 1. Spiritualita respondentů	28
7. 2. Mimořádné náboženské prožitky	29
7. 2. 1. Podstata	29
7. 2. 2. Jak to respondenti prožívají	30

7. 2. 3. Jak často a za jakých okolností k nim dochází.....	32
7. 2. 4. Specifické mimořádné náboženské prožitky.....	36
7. 3. Význam a vliv mimořádných náboženských prožitků.....	37
7. 4. Pohled druhých lidí	40
8. Odpovědi na výzkumné otázky.....	42
9. Diskuse	44
10. Závěry	47
Souhrn.....	49
Použité zdroje.....	51

Úvod

Jako země s velkým a někdy těžkým dědictvím komunistického režimu, který náboženství nebyl nakloněný, si můžeme během poslední doby všimnout určitého trendu navracení se k tomu, co by se dalo nazvat hledáním spirituality. Téma této bakalářské práce zní „Význam mimořádných náboženských prožitků pro mladé křesťany“ a v určitém smyslu se zabývá právě tímto hledáním a prožíváním spirituality mezi mladými lidmi.

Inspirovalo mě především to, že s mladými věřícími jsem v kontaktu a znám spoustu lidí, pro které byla mimořádná náboženská zkušenost v období dospívání nebo mladé dospělosti velmi důležitá a ovlivnila zásadním způsobem jejich život. Pokud člověk prožívá spiritualitu, a tím spíše pokud ji prožívá ve společenství ostatních věřících, nějakým způsobem se to odráží i na prožitkové rovině – často právě ve formě více či méně silných náboženských prožitků. Cílem této práce je tedy především zjistit, jakým způsobem probíhají tyto mimořádné prožitky u běžných mladých křesťanů dnešní doby.

V teoretické části nastíníme základní pojmy, které se týkají nejen prožívání spirituality, ale i náboženství obecně, a stručně charakterizujeme povahu religiozity v České republice. Dále potom popíšeme problematiku náboženského prožívání z hlediska psychologie a také vztah psychologie a psychoterapie a spirituálního prožívání. Také se zaměříme na již známé poznatky o mimořádných náboženských prožitcích, především z pohledu Williama Jamese a z perspektivy vrcholných zážitků Abrahama Maslowa.

V praktické části popíšeme výsledky výzkumu, prováděného pomocí kvalitativních metod – pokusíme se tedy, na základě získaných dat, odpovědět na otázky týkající se toho, jak a v jakých situacích k mimořádným náboženským prožitkům dochází, jak jsou mladými křesťany prožívány a především jaký mají význam.

- TEORETICKÁ ČÁST -

1. Základní pojmy

V psychologii, podobně jako v ostatních humanitních vědách se často můžeme setkat s množstvím pohledů na to, jak a z jakého hlediska správně definovat pojmy a skutečnosti související s náboženstvím a vším, co je s ním spojené, tím spíše, že se jedná o hluboce vnitřní záležitost, ovlivněnou subjektivním prožíváním jedince, hodnotovým zázemím, zkušenostmi atp. Toto myšlenkové pozadí se logicky částečně promítá i do odborného prostředí, přestože je zde významná všeobecná snaha o neutralitu. Pro správné pochopení této práce tedy považuji za nutné upřesnit, z jakých pohledů a definic vycházíme.

1. 1. Víra

Pod pojmem *víra* můžeme vidět určitou lidskou tendenci, která je v rozdílné míře zastoupena u každého jedince. Podle Hartla a Hartlové (2000, 671) se jedná o „*přesvědčení, postoj, zpravidla emočně silně podmíněné, o existenci a pravdivosti určitého jevu, který jednoznačnými a jasnými důkazy nelze potvrdit ani vyvrátit; předmětem víry je nejčastěji to, co přesahuje možnosti lidského poznání.*“ Tydlitátová (2010, 14) uvádí velmi jednoduché vysvětlení toho, jaký význam může pojem *víra* pro mnohé lidi mít: „*prosté věření nějakému výroku nebo zprávě, téměř totožné s termínem náboženství.*“ Allport (in Fuller, 2008, 112) dále píše, že i navzdory tomu, že člověk má o pravosti víry občas pochybnosti, *víra „zakládá vztah k náboženskému objektu... je přesvědčením o tom, že cíl (život) je pravdivý a dosažitelný.“*

Přeneseme-li tyto definice do prostoru křesťanského smýšlení, můžeme říct, že *víra* představuje přesvědčení o smyslu života, o existenci Boha a jeho projevech ve světě a v životě člověka, a také o vztahu mezi člověkem a Bohem. Katolická církev víru definuje jako „*osobní přilnutí celého člověka k Bohu... (víra) vyžaduje, aby člověk rozumem i vůlí přijal zjevení, které Bůh uskutečnil svými činy i svými slovy.*“ (Katechismus katolické církve, 2001, 55). Dále také katolická církev zdůrazňuje skutečnost, že *víra* je něco, co je

typické pouze pro člověka a týká se všech rovin lidské osobnosti (Katechismus katolické církve, 2001).

1. 2. Posvátno

Vztah k něčemu posvátnému je základem veškerého náboženského smýšlení, konání a jádrem víry. Eliade (2006, 12) píše, že „*posvátné si člověk uvědomuje, protože posvátné se projevuje.*“ Tendence rozlišovat jevy na *posvátné* a *profánní* (které jsou opakem posvátného) je v průběhu dějin stále přítomná, pro člověka přirozená; vnímá-li člověk něco posvátného, vnímá nepřetržitý projev určité jedinečné skutečnosti, která ale nefunguje na přirozené rovině (Eliade, 2006). Pokud toto tvrzení budeme vnímat z křesťanské perspektivy, je možné chápat tuto všudypřítomnou *posvátnost*, o které Eliade píše, jako nepřetržitě Boží působení, který je možné specifickým způsobem zakusit a prožít.

Pro posvátnost a svatost je často také užíván pojem *numinózum*. Kromě této *posvátnosti* však *numinózum* zároveň obsahuje nejen morální, ale i prožitkovou složku, která je stejně tak podstatná, jako složka etická. Autentickou emoční zkušenost s *numinózem* člověk prožívá stejně a zároveň určitým způsobem odlišně od podobných prožitků; základem této specifické *numinózní zkušenosti* je obecná emoce, která je však vždy obohacena ještě o něco navíc, co je typické právě pro *numinózum* a co způsobuje, že ji člověk je schopen odlišit od ostatních silných prožitků. (Otto, 1998)

1. 3. Náboženství

Samotné vnímání pojmu *náboženství* je do značné míry ovlivněno socio-kulturním kontextem, dobou a i v průběhu lidských dějin byl tento pojem často chápán velmi odlišně. Další odlišnosti způsobují také subjektivní zkušenosti daného jedince (Říčan, 2007). Vlivem těchto i mnoha jiných faktorů, jako například nesprávného užívání pojmu v médiích nebo i samotným faktem, že pojmenování *náboženství* bývá nejčastěji spojováno přímo s křesťanstvím, potom může mít pouhý pojem *náboženství* pro některé jedince ryze negativní charakter (Tydlitátová, 2010).

Přestože některé z vysvětlení termínu *náboženství* neuvádějí termínu „bůh“ a záměrně se mu vyhýbají, budeme v této práci, především z toho důvodu, že téma se týká

pouze křesťanů, vycházet z definice religionisty Hellera (1988), který tvrdí, že: „v náboženství jde o vztah člověka (ať teoretický – v učení, nebo praktický – v etice a kultu) k tomu, co má vůči němu roli boha“ (Heller, Mrázek, 1988, 14). Z psychologického hlediska je významná i sociální složka náboženství – tedy to, jak jedinec funguje v rámci náboženské skupiny a jak skupina ovlivňuje jeho prožívání v rámci náboženství (Holm, 1998). Zvláště v křesťanství je účast ve společenství věřících významnou složkou náboženského života a může mít přirozeně jak pozitivní, tak negativní vliv na lidskou psychiku.

1. 3. 1. Křesťanství

Zvláště v poslední době, i v souvislosti se vznikem různých nových duchovních hnutí, dochází do jisté míry k určitému prolínání duchovních pojmů. Pojmy jako *bůh*, *modlitba*, *spasení*, *vykoupení* a jim podobné, najdeme jak v *křesťanství*, tak v rámci mladších duchovních směrů, hnutí a životních filosofí. Avšak vzhledem k tomu, že se tato práce zabývá pouze mladými křesťany, považujeme za důležité upřesnit význam pojmu *křesťanství*.

Mluvíme-li tedy o křesťanství, potom se tento pojem „vztahuje na všechny církve, komunity, denominace a také na ideály a pojmy, které vyvolal nebo vyslovil Ježíš Kristus a jejichž společným prvkem je vyznání víry v téhož Ježíše jako Syna Božího, vtěleného, zemřelého a zmrtvýchvstalého.“ (iEncyklopedie.cz, 2015).

Člověka, který ve svém životě přijal výše zmíněné zásady za vlastní, můžeme nazvat křesťanem. Výše uvedená definice nepřímou předkládá i nutnost zapojení se do církve (sboru, společenství...), což do určité míry můžeme vnímat jako sporné, jelikož je možné se běžně setkat s lidmi, kteří sami sebe deklarují jako křesťany, nicméně toto napojení se na podobně smýšlející a konající skupinu lidí u nich z různých důvodů chybí. Pro účely této práce však *křesťanem* myslíme člověka, který nejen přijímá křesťanskou víru, křesťanské zásady, a pohled na svět, ale prožívá své osobní křesťanství i veřejně v rámci křesťanského společenství.

1. 4. Spiritualita

Podle údajů Českého statistického úřadu z posledního sčítání lidu, dochází během posledních deseti let k výraznému úbytku lidí, kteří sami sebe označují za věřící ve smyslu

příslušnosti k některé z křesťanských církví (ČSÚ, 2014). Z hlediska psychologie však není ani tak nezbytně nutné vědět, zda se jedinec považuje za člena církve, jako spíše to, jakým způsobem tuto příslušnost k církvi prožívá a jak ovlivňuje jeho život. Tuto osobní, neinstitucionalizovanou, složku náboženství můžeme označit pojmem *spiritualita*.

Říčan (2007) uvádí, že pojmy *spiritualita* a *náboženství* jsou někdy chápány dokonce jako opačné, ne-li vzájemně se vylučující. Faktem je, že v dnešní společnosti můžeme vnímat tendenci vyzdvihovat spiritualitu a její prožívání, ale nepřikládat váhu společenské rovině náboženství. Tento možný protiklad si uvědomoval již James (1982), který píše o nutnosti vnímat rozdíl mezi *individuálním náboženstvím* a *institucionálním náboženstvím*, které může často působit spíše negativním dojmem. Je zjevné, že v některých případech nemusí mít prožívání spirituality s náboženstvím nic společného; případně člověk může být náboženský, a zároveň svoji spiritualitu nemusí nikterak zúčastněně prožívat. Troufám si však tvrdit, že pro spokojenost člověka je ideální, když spiritualita i náboženská jedince je v jednotě a vzájemně se doplňuje; u vyrovnaného vztahu spirituality a náboženství můžeme předpokládat i pozitivní vliv na psychiku.

Pro účely této práce bychom se přiklonili k pohledu Pargamenta (in Říčan 2007, 45), který o spiritualitě mluví jako o osobním „*hledání posvátna*“ v rámci konkrétního náboženství, přičemž pod pojem náboženství zahrnuje „*hledání něčeho významného způsoby, které mají vztah k posvátnu.*“, což mimo jiné podtrhuje vzájemný, doplňující se vztah spirituality a náboženství, nikoli jejich oddělování.

Kromě toho uvádíme také užší definici křesťanské spirituality: „*Týká se hledání naplněné a autentické křesťanské existence, zahrnující propojení základních myšlenek křesťanství a celé zkušenosti života na základě křesťanské víry a v její sféře.*“ (McGrath, 2001, 29). Podle křesťanského teologa Kohuta (2012) je třeba na *spiritualitu* především jako na specifický životní styl, ovlivněný prožíváním osobní víry a vycházející přímo ze vztahu a spolupráce člověka s Bohem, který se specifickým způsobem projevuje v životě každého křesťana.

1. 5. Mimořádný náboženský prožitek

Vztahovost, vycházející z křesťanského vnímání Boha jako konkrétní osoby, a tím pádem i pohled na *víru* a na *spiritualitu* jako na blízký *vztah* mezi dvěma konkrétními osobami, je zvláště v posledních letech v křesťanských církvích velmi zdůrazňována.

Samou podstatou jakéhokoli blízkého *vztahu* je nejen jeho „formální existence“, ale především jeho prožívání na emocionální rovině (Hartl, Hartlová, 2000). Vezmeme-li tedy v úvahu, že v křesťanství jde o vztah mezi člověkem a Bohem, musíme tím pádem nutně předpokládat i tuto prožitkovou a emoční složku, která (stejně jako v mezilidských vztazích) je dynamická, tudíž má v čase a v průběhu vývoje vztahu různou intenzitu i směr.

Pokud tedy mluvíme o *mimořádných náboženských prožitcích*, přirozeně vnímáme, že jsou protikladem jiných prožitků, které jsou běžné, všední, každodenní... Často se můžeme setkat i s pojmem *mystika*, přičemž se jedná de facto o stejné skutečnosti. Pojem *mystika* případně *mysticismus* je definován jako „*přístup ke křesťanské víře, který zdůrazňuje její vztahovou, duchovní či prožitkovou stránku v protikladu ke stránce více poznávací či intelektuální*“ (McGrath, 2001).

Holm (1998, 55) o *mystice* uvádí, že se jedná o „*zkušenosti, v nichž jsou někomu pro něj neobvyklým a mimořádně intenzivním způsobem dopřány nové, především náboženské zážitky*.“ Také Otto (1998, in Říčan 2007) zdůrazňuje, že mimořádné náboženské prožitky mají významnou emoční složku, přestože se nemusí jednat přímo o „bláznivé“ extatické projevy. Podle Říčana mimořádné náboženské prožitky „*bývají nápadné svou intenzitou i vnějšími projevy, jež s nimi bývají spojeny*.“ (2007, 94), Hartl a Hartlová (2000, 332) zase upozorňují na to, že „*průvodním jevem jsou sny, transy, vidění a extáze*“.

Shrneme-li tyto definice, mimořádný náboženský prožitek je potom taková zkušenost, kterou věřící člověk získává zpravidla ve vztahu s Bohem, a která přináší nové prvky do jeho duchovního světa a to pro něj neobvyklým způsobem, který je buď navenek zřejmý (ve formě extáze, bouřlivých emocí apod.) nebo se odehrává v nitru prožívajícího jedince. Jedná se primárně o změny na spirituální rovině a přímo souvisí s prožíváním spirituality. Je také nezbytné brát v úvahu výrazné interindividuální odlišnosti – je možné, že náboženský prožitek, který pro jednoho křesťana bude mimořádný, může druhý křesťan vnímat jako naprosto běžnou každodenní zkušenost. Pro účely této práce však jako jediné měřítko mimořádnosti budeme používat subjektivitu prožívajícího jedince.

2. Charakteristika religiozity v ČR

Jak už jsme zmínili dříve, faktem je, že stále méně lidí se hlásí k příslušnosti k určité církvi; přesto však ve společnosti můžeme sledovat rostoucí tendenci k rozvíjení spirituality jako takové, bez návaznosti na konkrétní církev. Pohybujeme se navíc v prostředí České republiky, která je považována za jednu z nejvíce ateistických zemí Evropy, což se nutně promítá i do vnímání a hodnocení náboženství jako takového.

Pokud sledujeme religiozitu, náboženství nebo jevy s tím spojené, poukazují Tichý a Vávra (2012) na to, že statistické údaje v zásadě neposkytují informace o kontextu a vývoji religiozity věřícího člověka; je tedy velmi obtížné získat komplexní pohled na náboženský život té konkrétní společnosti.

Vzhledem k tomu, že se v této práci zabýváme spiritualitou křesťanů, pokusíme se ve stručnosti nastínit pozici křesťanských církví v české společnosti. Martinek (2012) uvádí, že v roce 2012 bylo v České republice registrováno celkem 25 křesťanských církví, které podle údajů z téhož roku zahrnují celkový počet 1 370 069 věřících občanů; z nich nejpočetnější jsou Církev římskokatolická (1 083 899 věřících), Českobratrská církev evangelická (51 936 věřících) a Církev československá husitská (39 276 věřících). Podle údajů Českého statistického úřadu (2014) jsou dvě pětiny věřících tvořeny lidmi staršími 60 let. Co se týče počtu věřících, je nutné brát v úvahu fakt, že v sociologických studiích zabývajících se religiozitou je pro zjištění tohoto počtu často sledován údaj „návštěvnost bohoslužeb“. To, zda se k navštěvování bohoslužeb jedinec přiznává, však může být ovlivněno tím, co považuje za společensky přínosnější a očekávané; můžeme ale také polemizovat o tom, do jaké míry měření návštěvnosti bohoslužeb přináší skutečný obraz reality a do jaké míry také vypovídá o spiritualitě daného věřícího (Tichý, Vávra, 2012).

Viditelným znakem religiozity je také genderová nevyváženost. Z mnohých studií je patrné, že při účasti na náboženském životě jednoznačně převažují ženy (Hamplová, 2011; ČSÚ 2014). Pozoruhodné ovšem je, že podle údajů z roku 2011 je tato nevyváženost více patrná ve starších skupinách obyvatelstva, tedy mezi lidmi staršími 60 let, ve věkovém rozmezí 15 – 30 let si naopak můžeme povšimnout relativně vyrovnaného počtu mužů a žen, kteří se k víře hlásí (ČSÚ, 2014). Relativní vyváženost mužů a žen mezi mladými

křesťany potvrzují také počty účastníků Celostátního setkání mládeže¹ v roce 2012, kde pořadatelé uvádějí 60% žen a 40% mužů (www.rozhlas.cz, získáno 7. března 2015).

Zajímavých jevů si v české společnosti můžeme povšimnout také ve vztahu křesťanského náboženství a různých jiných forem vyhledávání transcendence. Ze studie Hamplové (2008) vyplývá, že mezi českou populací, konkrétněji však i zde převažují ženy a mladší generace, je patrná relativně silná tendence věřit v určité nadpřirozené jevy, především v moc horoskopů, amuletů a věštecké schopnosti některých lidí. Tato tendence je však patrná především u lidí, kteří byli v dětství vedeni ke křesťanství a k účasti na bohoslužbách, ovšem tyto aktivity nebyly pravidelné ani dále podporované (tamtéž).

2. 1. Historické vlivy na religiozitu

Mluvíme-li o religiozitě v České republice, nemůžeme odmyslet to, jak se religiozita na našem území vyvíjela. Jako národ „za sebou“ máme historii, která je i z náboženského hlediska velmi pestrá – od napětí mezi západní a východní formou křesťanství v prvním tisíciletí, přes začátky protestantismu u nás i následnou rekatolizaci až po represe vůči křesťanským církvím během komunistického režimu v minulém století; toto „dědictví minulých generací“ bezpochyby ovlivňuje i současnou religiozitu. Zvláště během 20. století došlo k razantním změnám na poli náboženství. Výrazně proticírkevní komunistická politika a pronásledování církevních představitelů a věřících mělo za důsledek značný úbytek lidí hlásících se ke křesťanství (Szymbeczek, 2013).

Faktem zůstává, že o skutečné povaze a činnosti církví a možnostech prožívání víry v současnosti, má převážná část dnešní společnosti velmi nereálné představy, jejichž původ můžeme hledat jak ve výše zmíněných historických a politických vlivech, tak ve všeobecných tendencích společnosti k sekularizaci a v nedůvěře ve schopnosti tradičních církví odpovídat na potřeby současného světa (Martinek, 2012).

Martinek (2012) zmiňuje řadu nejčastěji uváděných důvodů, které pro odmítání církve lidé v současné době mohou mít – jednání církve v minulosti, netolerance apod., zároveň ale také vyzdvihuje některé pozitivní aspekty existence a působení křesťanských církví v naší společnosti – zejména na rovině kultury, sociální práce, péči o člověka na duchovní a psychické rovině a další.

¹ Jedná se o akci určenou pro zhruba stejnou věkovou kategorii jako tu, kterou jsme již zmínili, tedy věkové rozmezí 15 – 30 let.

Pozice křesťanství jako takového i pozice křesťanských církví a společenství je napříč dnešní společností velmi rozdílná a můžeme se na tomto poli setkat s velmi pestrou mozaikou názorů a postojů jak mezi lidmi, kteří se k žádné církvi nehlásí, tak mezi věřícími. Nicméně křesťanské církve jsou v naší společnosti přítomné a troufám si tvrdit, že každý člověk s nimi během života přichází určitým způsobem do kontaktu. Pro lidi věřící potom tvoří prostor, v rámci kterého prožívají svou spiritualitu, tedy prostor, který by logicky měl souviset i s mimořádnými náboženskými prožitky.

3. Náboženské prožitky v psychologii

Důležitost citové, byť často nevědomé, složky v náboženských prožitcích uvádí s odvoláním na další autory² Hoffman (2012b), když popisuje pojmy „obraz Boha“ a „koncept Boha“, přičemž právě „obraz Boha“ se utváří na základě emočního ladění, které člověk ve vztahu k Bohu má³. To, jak člověk Boha vnímá a co a koho pro něj Bůh představuje je zásadní pro to, jakým způsobem vnímá svoji víru, a jakým způsobem prožívá svoji spiritualitu.

Z mnohých studií také vyplývá, že „obraz Boha“ souvisí s depresemi, úzkostmi, spirituálním zdravím a dalšími oblastmi lidské psychiky (Hoffman, 2012b). Z toho můžeme usuzovat, že i samotný náboženský prožitek, při kterém se jedinec setká s určitým „obrazem Boha“, má přímý dopad na člověka jako na celek a tím pádem ovlivňuje nejen spirituální, ale celkové zdraví daného jedince. Frielingsdorf (in Říčan, 2007) si tento fakt uvědomuje a v určité formě terapie pracuje s obrazy Boha⁴, které si věřící někdy vytvoří na základě toho, co prožili ve vztahu k lidem, a to především v primární rodině. V českém křesťanském prostředí se tímto tématem zabývá psycholožka a teoložka Lachmanová, která popisuje negativní důsledky falešných obrazů, tedy „karikatur Boha“ (2014).

Mimořádné náboženské prožitky jsou také něco, co určitým způsobem naplňuje lidské potřeby. U křesťanské mystiky se můžeme setkat s dělením mystických zkušeností na *mystiku lásky a jednoty* a na *mystiku vědomí a porozumění*. Každá z těchto zkušeností reaguje na jinou specifickou potřebu – v prvním případě se jedná o hluboké naplnění lidské samoty prostřednictvím prožitku Boží blízkosti, ve druhém případě jde o odpověď na touhu po poznání a pochopení jak Boha, tak běhu věcí (Happold, 1963).

Budeme-li na mimořádné náboženské prožitky nahlížet z perspektivy Maslowových *vrcholných zážitků*, získáme tím z psychologického hlediska vzácnou informaci o tom, co se s lidskou psychikou děje během těchto zkušeností. Maslow (2014, 134) uvádí, že vrcholný prožitek je stav, kdy „*může vnímání přesahovat hranice ega, člověk může zapomenout na sebe a na své ego.*“ Faktem je, že prožitky tohoto typu na rovině náboženství, kterými se zabývá tato práce, jsou jen jednou z forem vrcholných prožitků;

² Hoffman (2012b) upozorňuje mj. na to, že není jasné, kdo jako první použil zmiňované pojmy.

³ „Koncept Boha“ představuje kognitivní složku vnímání boha, na rozdíl od „obrazu Boha“ funguje spíše na vědomé rovině.

⁴ Jedná se o křesťanské prostředí, tedy pastorační činnost, která směřuje k objevení správného „obrazu Boha“, tak, jak je vnímán z hlediska křesťanství.

Maslow (2014) dále píše, že jim podobné můžeme najít v oblasti estetiky, tvořivosti a hluboké lásky, zdůrazňuje také, že jsou to právě tyto prožitky, které jsou podstatou a smyslem lidského života.

3. 1. Spiritualita v psychologii a v terapii

Pokud jedinec prožívá mimořádné náboženské zkušenosti, jsou takovéto zkušenosti součástí jeho spirituality a určitým způsobem ji ovlivňují a formují. Vztah mimořádných náboženských prožitků a spirituální roviny osobnosti tedy není možné oddělit. S rozvojem transpersonální psychologie došlo mimo jiné i k hlubšímu zkoumání spirituality a duchovna v psychologii. Na základě toho se otevřel prostor pro větší dialog teologie a psychologie, vzájemné obohacování se i na rovině náboženských prožitků a spolupráci v oblasti práce s klienty, případně pastorační péče (Sudbrack, 2002).

I přes veškeré odlišnosti se jedná o velmi příbuzné obory, které mají společný pracovní prostor – člověka a to, co se v něm odehrává. Schermer (2007, 198) tvrdí, že „*psychoterapie a náboženství mají velmi blízké kořeny v dějinách a potřebách člověka.*“ Říčan (2007) uvádí, že paradoxně právě díky tomuto blízkému vztahu mezi teologií a psychologií, dochází často k rivalitě mezi psychology a křesťany⁵. V souvislosti se vzájemnou blízkostí obou oborů, lze velmi kladně hodnotit i zavedení a užívání bio-psycho-sociálně-spirituálního modelu člověka v klinické psychologii, který zdůrazňuje, že je třeba brát v úvahu všechny oblasti lidské osobnosti (tělo, osobnost, vztahy a ducha) i jejich vzájemné souvislosti v rámci jakékoli psychologické intervence, ať už se jedná o terapii, poradenství či jinou oblast (Baštecká, Goldman, 2001).

Paralelně se snahami o zachování naprosté náboženské neutrality v psychologické praxi, se objevují také proudy, které naopak terapii zakládají na spirituální rovině klienta, nebo využívají k terapii i metody působící na spirituální rovinu klienta. Cílem takového přístupu je působit na člověka opravdu na všech rovinách jeho osobnosti. Vzniká tak prostor, kde „*morální a duchovní prostor nejsou v pozadí léčby, ale naopak jsou podstatou léčebného účinku, motorem, který pohání celý proces, jádrem terapeutického vztahu.*“ (Schermer, 2007, 190). Dostáváme se tedy do prostoru, který částečně hraničí s tím, co v křesťanském prostředí nazýváme *pastorací*. V takovémto terapeutickém přístupu má

⁵ Samozřejmě i zde jsou velké rozdíly jak mezi jednotlivými denominacemi, tak mezi jednotlivými věřícími (Říčan, 2007).

místo i reflexe duchovního prožívání klienta a skrze ni nacházení souvislostí mezi spirituální a psychickou rovinou (Schermer, 2007).

Tyto tendence pro propojování psychologických a náboženských metod jsou v západní Evropě a v USA již docela běžnou formou, na rozdíl od České Republiky, kde se ještě pořád často setkáváme s určitou mírou skepticismu; přesto však poslední dobou nacházíme i u nás stále více prvků nasvědčujících dialogu mezi těmito dvěma obory (Říčan, 2007).

3. 2. Výzkumy v dané oblasti

Zkoumání prožitkové složky náboženství je podle Holma (1998) značně problematické a je komplikováno především výraznou subjektivitou, případně neschopností prožívajícího popsat daný zážitek slovy. V České republice se navíc nejedná o příliš frekventované téma v psychologii, přestože mimořádné náboženské prožitky jsou důležitým prvkem spirituality člověka.

Často se můžeme setkat s pochybnostmi, zda je vůbec možné mimořádné náboženské prožitky považovat za autentické a přikládat jim význam, nebo zda se nejedná pouze o projev psychopatologie. Téma mystických zkušeností, které se vyskytly během vývoje křesťanských církví, a které nesou znaky psychické poruchy, rozpracovává ve formě případových studií zaměřených na život a zkušenosti některých křesťanských mystiků Sudbrack (2002) a poukazuje především na důležitost vnímání vlivů dobové mentality při zápisu těchto zkušeností a také na to, že i když jsou tyto patologické znaky přítomné, zkušenost může mít i tak „božský původ“ a může tím pádem působit pozitivně na spiritualitu jedince.

Drazenovich a Kourie (2000) ve svém výzkumu také zkoumali souvislost psychického zdraví a mystických zkušeností. Mystickou zkušenost v tomto případě vnímali jako něco, co je „zároveň psychický i spirituální proces, pomocí kterého je dosaženo integrace a celistvosti.“ (Drazenovich, Kourie, 2000, 146). Výzkum mimo jiné poukázal na to, že v dnešní společnosti jsou mystické zkušenosti pouze na okraji zájmu vědců. Přesto však výzkumníci takovéto zkušenosti, ať už případy v historii nebo v současnosti, hodnotí jako velmi přínosné nejen pro duševní zdraví jedince, ale i obecně pro západní společnost. Celkově autoři mystickou zkušenost popisují jako jednotící děj, který

na rozdíl od psychických poruch, nevede k izolaci jedince od druhých, ani k dezintegraci osobnosti, ani k dlouhodobému narušení psychických funkcí.

Výskyt náboženských zkušeností v návaznosti na náboženské aktivity zkoumali Hardy, Zhang, Skalski, Melling a Briton (2014). Výzkumníci se zaměřili především na to, jak lidé náboženství prožívají v každodenním životě, které náboženské činnosti praktikují a jaký má jejich religiozita vztah k etickým citům. Vzorek tohoto výzkumu zahrnoval 139 probandů, kteří během padesáti dnů každodenně zaznamenávali své náboženské aktivity, a duchovní zážitky. Přestože hlavním cílem výzkumu bylo najít vztah mezi náboženskými aktivitami a morálkou, jednou z hypotéz bylo tvrzení, že ve dnech, kdy lidé provozují více náboženských aktivit, budou také prožívat více duchovních zážitků, což výzkum potvrdil.

4. Mimořádné náboženské prožitky

Jak už bylo výše poznamenáno, mimořádné prožitky jsou jevy, které není možné oddělit od spirituality a náboženského prožívání věřícího člověka. Jednotlivé církve a náboženská společenství se však liší ve vnímání toho, do jaké míry jsou mimořádné prožitky potřebné, a jestli k nim dochází běžně, nebo jsou záležitostí jen určitých lidí. I přes tuto nejednotnost přístupů je z praxe i z pohledu do historie křesťanství jasné, že k takovýmto zkušenostem dochází.

Jak tvrdí van der Leeuw (in Tydlitátová, 2010, 144) „*podstatou náboženství je údiv, vědomí nesamozřejmosti, jiné sféry, zážitek protikladu mezi posvátným a profánním.*“ K tomuto uvědomění dochází právě prostřednictvím náboženských prožitků a zkušeností. Z výzkumu Hooda a Morrise (in Drazenovich, Kourie, 2010) vyplývá, že lidé jsou schopni velmi dobře rozeznat, že zkušenost, kterou právě prožívají je „mystická“. Je to tedy zkušenost natolik specifická, že člověk, který prožije něco, co nazývá mimořádným (neobvyklým, vrcholným, mystickým...) náboženským prožitkem, nemá pochyb o pravosti a nadpřirozeném původu své zkušenosti. Otto (1998, 23) pro tuto nepopsatelnou odlišnost a jedinečnost těchto zkušeností používá pojem „*povznášející slavnostno*“, přidané k jiným specificky lidským prožitkům, jako je *vděčnost, smutek, láska, důvěra, oddanost* a další.

4. 1. Charakteristika

To, jak náboženské zkušenosti probíhají je zpravidla ovlivněno kulturou, vývojovým stadiem, i osobnostní strukturou daného jedince (Hoffman, 2012a). Přestože každý prožitek má individuální specifika, je možné v nich vždy nalézt určité podobné charakteristiky. Holm (1998) uvádí, že přestože bývá někdy vyzdvihována citová složka mimořádných náboženských prožitků, týkají se celého člověka, všech jeho schopností a psychických funkcí. Je nezbytné poznamenat, že tyto prožitky jsou vždy jedinečné a variabilní, mohou být různě intenzivní, přicházet náhle i pozvolna a člověk je může a nemusí očekávat (Říčan 2007).

Jak bylo zmíněno již dříve, mimořádné náboženské prožitky můžeme vnímat i jako jednu z forem *vrcholných zážitků*; takový zážitek je tedy (Maslow, 2014, 137):

- dobrý a žádoucí a nikdy není vnímán jako škodlivý, či nežádoucí
- vnitřně hodnotný, dokonalý, úplný a nic jiného už nepotřebuje

- sám o sobě dostačující
- prožíván jako nutný a nevyhnutelný
- přesně tak dobrý, jak by *měl* být
- příjemný a „zábavný“ ve smyslu bytí
- reakcí na něj je úžas, údiv, ohromení, pokora a dokonce i úcta, euforie a pieta

William James (1982, 380) uvádí tato kritéria mystické zkušenosti: „*nesdělitelnost, noetická kvalita, pomíjivost a pasivita prožívajícího*“. Happold (1963, 46 – 48) k těmto charakteristikám dále přidává „*vědomí jednoty všech věcí, ztrátu vnímání času a změnu vnímání vlastního já*“. James (1982) do této kategorie dále řadí i zážitky, kdy člověk získá náhlý vhled do situace, pochopí smysl událostí a dojde k silnému novému poznání, které způsobí, že i pro něho známé a běžné věci najednou vidí jinak, celistvě a z nové perspektivy, dané právě prožitkem, kterého se mu dostalo.

Podle Glocka a Starka (1965, in Holm, 1998) se tyto zážitky vyskytují buď jako zážitky utvrzující, zážitky vyslyšení modlitby, extatické zážitky nebo zjevení, které se mezi sebou liší v intenzitě, míře intimity, vztahovosti a aktivity prožívajícího.

Jedním z nejspecifičtějších, nejběžnějších a zároveň nejvíce diskutovaným projevem mimořádné náboženské zkušenosti je *glosolálie*, nebo také „modlitba v jazycích“, „modlitba v Duchu“ apod. Jedná se o „*slova a věty v jazyce, který není totožný s žádnou známou řečí... (prožívající) se necítí být „subjektem“ glosolálie, ona je mu „dána“, skrze něj promlouvá Duch.*“ (Říčan, 2007, 98).

Mezi další vnější projevy mimořádné náboženské zkušenosti můžeme řadit různé extatické, možná až manické projevy emocí, v některých případech však mimořádná náboženská zkušenost nemusí mít vůbec vnější doprovod a může se odehrávat pouze ve vnitřním světě jedince (Říčan, 2007).

4. 2. Význam

Pro člověka, který mimořádnou náboženskou zkušenost prožil, jsou její důsledky nezpochybnitelné, avšak často je není schopen popsat úplně nebo pomocí racionálních pojmů, což mimo jiné potvrzuje i ryze subjektivní povahu takovýchto prožitků (Happold, 1963). Podle Říčana (2007) mohou mít mimořádné náboženské prožitky v zásadě dvojí význam – jednak naprostou změnu života, a jednak potvrzení a upevnění dosavadního

vnímání víry. V souvislosti se zkoumáním zážitků blízkých smrti poukazuje Cressy (in Greyson, 2006) také na určité podobnosti mezi takovými zážitky a mysticismem, přičemž poznamenává, že v některých případech může silná mystická zkušenost fungovat jako určitá forma přípravy na smrt, stejně tak jako prožitek blízké smrti může mít významný spirituální dopad. Allport (in Fuller, 2008) jednoduše tvrdí, že mimořádné náboženské zkušenosti jsou pro lidi, kteří svou víru prožívají docela normální a běžnou věcí, která slouží k potvrzení jejich víry.

Pokud bychom problematiku chtěli hodně zjednodušit, můžeme říct, že existují dvě úrovně prožívání náboženské víry; jednak pouze na rovině intelektuální, což ale není pro člověka dostatečně uspokojující, a jednak na rovině srdce, ve vztahu, tedy na prožitkové rovině a právě prostřednictvím mystiky (Tydlitátová, 2010). Mimořádné náboženské prožitky můžeme tedy vnímat jako něco, není pouze doplněk, ale co naopak dodává plnost, hloubku a vztahovou dimenzi spiritualitě jedince. Mnozí křesťanští autoři, kteří se věnují spiritualitě, poukazují právě na důležitost obou složek spirituality, jak prožitků, tak racionální složky, na jejich vzájemný vztah, a na to, že pro zdravou spiritualitu nemůže být jedna bez druhé (Merton, 1972, in McGrath, 2001).

Význam a důsledky těchto zkušeností jsou taktéž individuální a souvisí s kontextem a typem dané situace. Lidé však ve většině případů očekávají, že mimořádné vrcholné zážitky, ať už na spirituální, vztahové nebo estetické rovině, budou mít výrazné pozitivní důsledky, které fungují zároveň jako potvrzení pravdivosti toho, co prožili. (Maslow, 2014).

Přestože důsledků je celá řada, Maslow (2014, 156 – 157) uvádí několik příkladů toho, jaký význam mohou vrcholné zážitky mít:

- mohou mít terapeutické účinky; v konkrétních případech dokázaly odstranit neurotické symptomy
- mohou změnit pohled na sebe sama, na druhé lidi – včetně zlepšení vztahu s nimi, i na svět
- mohou rozvinout některé aspekty osobnosti, jako například tvořivost, bezprostřednost, výmluvnost a mohou tak posílit vědomí vlastní originality
- člověk si takové prožitky pamatuje jako nesmírně důležité a usiluje o to, aby se opakovaly

- umožňují vidět krásu a smysluplnost života, pomáhají uvědomit si, že existuje i vášeň, dobrota, pravda a upřímnost, čímž snižují riziko sebevraždy

Schermer (2007, 194) poukazuje na to, že při meditaci a duchovních zážitcích dochází jednak ke zklidnění, ale i k takovému stavu vědomí, který umožňuje „proměnu self“, která umožňuje lepší, kvalitnější a zdravější život. V souvislosti s tím je možné usuzovat, že poskytují to, co popsal na spirituální rovině a ve vztahu k Bohu svatý Augustin (2006, 10): „...*nepokojné jest srdce naše, dokud nespočine v Tobě.*“ tedy hluboké naplnění a nalezení smyslu lidského života.

4. 3. V rámci křesťanství

Mimořádné náboženské prožitky, či mystické zkušenosti, měly v historii v křesťanských církvích různé postavení. Změnu ve vnímání spirituality a prožívání víry v křesťanství je třeba nahlížet i z hlediska historického vývoje křesťanství, a to zvláště v posledních letech. V katolické církvi došlo v 60. letech 20. století k závratným změnám díky II. vatikánskému koncilu, který mimo jiné zdůraznil nejenom důležitost osobní roviny víry, ale i aktivní zapojení všech křesťanů (tedy ne pouze kněží) do pastorační činnosti a do chodu křesťanského společenství (Hradilek, 2012). Právě tuto zásadní reorganizaci života katolické církve je možné vidět jako jeden z kroků k tomu, aby mohlo docházet k vnímání spirituality i mimořádných náboženských prožitků jako něčeho, co je samozřejmou a potřebnou součástí života každého křesťana.

V protestantských církvích docházelo v průběhu dějin také k vývinu vnímání spirituality, přestože tyto změny nejsou na první pohled tak patrné. Důvodem je velké množství protestantských církví, z nichž každá se vyvíjí jinak a navzájem se mezi sebou často velmi liší. Roli však hrají také důvody, které vychází ze samotné povahy protestantismu – tedy důraz na osobní zkušenost víry a osobní obrácení. (McGrath, 2001).

Přestože v současnosti je v naprosté většině křesťanských církví kladen důraz na osobní prožívání spirituality, existují určité proudy a směry v křesťanství, které prožitkové rovině přiřkládají mimořádný význam; míra důležitosti, která je mimořádným náboženským prožitkům se liší církev od církve, někdy i mezi jednotlivými společenstvími v rámci jedné církve. Typickým příkladem je například již výše zmíněný jev *glosolálie*, který některá křesťanská společenství nepřijímají vůbec, některá jej naopak považují za nezbytný pro to, aby se člověk mohl nazývat křesťanem.

Z křesťanského hlediska jsou mimořádné náboženské prožitky projevem Božího působení, Boží lásky, Božího vedení... atp. a jsou tedy de facto neovlivnitelné, protože jejich jediným původcem je Bůh sám. Pokud přijmeme tento fakt božského původu a přidáme k němu výraznou subjektivitu a nepopsatelnost takového zážitku, dostáváme velmi komplexní a variabilní jev, který je možné zkoumat jen velmi okrajově a obtížně.

- PRAKTICKÁ ČÁST -

5. Výzkumný problém

Náboženská orientace a prožívání náboženství (v tomto případě křesťanství) je proces, který zahrnuje celého člověka – jeho psychiku i vztahy a obsahuje jak kognitivní, tak emocionální složku. V tomto výzkumu se zabýváme právě spiritualitou a jejím prožíváním u mladých křesťanů. Je všeobecně známé, že to, co člověk na spirituální rovině prožívá, často zásadním způsobem ovlivňuje jeho život, a to zvláště tehdy, jedná-li se o velmi intenzivní prožitek. Výzkumným problémem a předmětem našeho výzkumu jsou tedy mimořádné náboženské prožitky a to, jaký význam mají a jak je mladí křesťané prožívají.

5. 1. Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu bylo prozkoumat oblast mimořádných náboženských prožitků a zjistit něco o jejich vlivu, povaze, výskytu a variantách, v jakých se objevují. Jedná se o téma, které je nejen výrazně subjektivní, ale pro mnohé také docela osobní. Kromě toho je to také oblast, která je obtížně popsatelná slovy a obtížně měřitelná, jak jsme již nastínili v teoretické části práce. Vzhledem k tomu jsme zvolili kvalitativní typ výzkumu, u kterého jsme předpokládali, že nám poskytne hlubší a vhodnější data, než výzkum kvantitativní.

Stanovili jsme tři základní výzkumné otázky:

1. Jaký význam mají mimořádné náboženské prožitky pro mladé křesťany a jak ovlivňují jejich spiritualitu?
2. V jakých situacích k mimořádným náboženským prožitkům nejčastěji dochází?
3. Jakým způsobem mimořádné náboženské prožitky probíhají?

Kromě těchto hlavních výzkumných otázek nás zajímalo i to, zda bude možné z výpovědí respondentů zjistit určité podobnosti ve frekvenci a charakteristice mimořádných náboženských prožitků; tedy nakolik jsou variabilní mezi jednotlivými lidmi a nakolik se v nich objevují podobné prvky.

Kromě toho jsme se snažili zjistit i širší kontext vnímání těchto prožitků v křesťanských církvích, především pomocí otázky „Jak se k takovým zážitkům staví lidé z vaší farnosti/církve/společenství?“, protože jsme předpokládali možnou existenci určitých rozdílů mezi různými skupinami a generacemi věřících.

6. Metodologie

6. 1. Popis výzkumného souboru

Výzkumný soubor se skládal z osmi mladých křesťanů, pěti žen a tří mužů, ve věkovém rozmezí 21 – 30 let. Šest respondentů pocházelo z katolické církve, dvě respondentky z protestantských církví, konkrétně z církve Křesťanského společenství a z Baptistické církve. Respondenti se lišili ve výši dosaženého vzdělání, ve velikosti bydliště a byli mezi nimi jak studenti, tak lidé pracující.

Důvodů pro výběr respondentů v tomto věkovém období bylo několik. Jednalo se o jedince v období mladé dospělosti, která zahrnuje „*období od 20 do 25 – 30 let, které je přechodem mezi adolescencí a plnou dospělostí.*“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, 167). S obdobím předcházejícím, tedy s adolescencí, bývá nejčastěji spojován okamžik náboženské konverze, ať už ve formě radikálního obrácení se k víře, nebo utvrzení se ve víře stávající (Řičan, 2007; Holm, 1998). Předpokládali jsme tedy, že mladí dospělí křesťané již těmito změnami prošli a že i díky tomu budou mít osobní zkušenosti s náboženským prožíváním a budou to také schopni ve svém životě reflektovat.

Respondenti byli vybíráni několika způsoby. První formou byl samovýběr, kdy byla na Facebookové stránky několika křesťanských společenství⁶ umístěna informace se stručným popisem výzkumu a s nabídkou zúčastnit se. Tímto způsobem se přihlásilo šest osob, ovšem dvě z nich se výzkumu nakonec nezúčastnily. Druhou formou byl záměrný výběr prostřednictvím oslovení známých autorky práce a také výběr metodou sněhové koule, jimiž byli získáni všichni čtyři zbývající respondenti.

6. 2. Metody získávání a zpracování dat

Sběr dat probíhal formou polostrukturovaného rozhovoru, který obsahoval 11 základních otázek. Každý takový rozhovor probíhal průměrně 25 minut, a z důvodu snadnějšího následného zpracování byl zaznamenán pomocí diktafonu. Před samotným započítím rozhovoru byli respondenti požádáni o vyplnění několika položek z inventáře *Mysticism scale*. Data sebraná tímto způsobem však nebyla dále analyzována; použití

⁶ Konkrétně stránky Bratrské jednoty baptistů, mládeže Církve bratrské, Vysokoškolského katolického hnutí, mládeže olomouckého děkanátu a mládeže šternberského děkanátu.

daného inventáře jsme zvolili především z důvodu uvedení respondentů do tématu a „naladění“ na problematiku mimořádných náboženských prožitků, a analyzovali jsme výhradně kvalitativní data získaná z rozhovorů.

Všechny rozhovory byly doslovně přepsány a kódovány. Poté byla tato data analyzována především pomocí metody vytváření trsů, metody zachycení vzorců, které slouží k nalezení podobných informací a obecnějších kategorií a struktur (Miovský, 2006). S pomocí těchto metod tedy bylo cílem nalézat podobnosti mezi zkušenostmi jednotlivých respondentů i popsat a charakterizovat mimořádné náboženské prožitky.

6. 2. 1. Schéma polostrukturovaného rozhovoru

Pro získání dat jsme použili polostrukturovaný rozhovor, který obsahoval v základní verzi 11 otázek, doplňovaných dle potřeby o řadu podotázek, a byl rozdělen do čtyř tematických podoblastí:

I. Spiritualita

1. Pocházíte z věřícího prostředí, nebo jste konvertita?
2. Považujete se za aktivního křesťana?
3. Jak prožíváte víru v každodenním životě?

II. Mimořádné náboženské prožitky – frekvence a charakteristika

4. Vnímáte ve svém životě něco, co byste nazval mimořádným náboženským prožitkem? Můžete popsat nějaký konkrétní případ?

III. „Výskyt“ mimořádných náboženských prožitků

5. V jakých situacích je nejčastěji prožíváte?
6. Souvisí přímo s osobní modlitbou?
7. Máte ve svém okolí lidi, o kterých víte, že také mají podobné prožitky?
8. Jak se k takovým prožitkům staví ostatní lidé ve vaší církvi?

IV. Význam a vliv

9. Jaký význam pro vás tyto zážitky mají?
10. V jakých oblastech ovlivňují váš život a jak hodnotíte tento vliv?
11. Je ještě něco dalšího, co byste chtěl/a zmínit v souvislosti s tímto tématem?

Během výzkumu se ukázalo, že oblasti i některé jednotlivé otázky se v praxi značně překrývají a nedají se tak úplně oddělit. Často tedy respondenti např. nepřímo zodpověděli několik otázek zároveň, což však neuškodilo, ale spíše napomohlo kvalitě sesbíraných dat, protože to umožnilo proniknout dalšími otázkami více do hloubky daného jevu.

6. 3. Etika výzkumu

Vzhledem k tomu, že jsme se rozhodli zkoumat téma, které je pro většinu lidí osobní, pro mnohé až intimní, byli všichni respondenti ujištěni o tom, že mají právo rozhovor kdykoli ukončit, případně neodpovídat na otázky, které by pro ně byly jakýmkoli způsobem nepříjemné. Nikdo z respondentů však této možnosti nevyužil.

Všichni respondenti také souhlasili s nahráváním rozhovoru a s použitím jimi uvedených informací v rámci této bakalářské práce. Dále byli informováni o tom, že rozhovor bude doslovně přepsán autorkou práce, a byli ujištěni o zachování jejich anonymity.

7. Výsledky výzkumu

V našem výzkumu jsme se rozhodli zpracovat téma, které není možné postihnout v celé jeho šíři. Díky tomu, že jsme zvolili kvalitativní výzkum, jsme však měli k dispozici relativně velké množství dat o subjektivním prožívání daných respondentů. Naším cílem bylo interpretovat získaná data a zasadit je do celkového kontextu spirituality.

Abychom získali náhled na kontext a žití spirituality našich respondentů, ptali jsme se v první části rozhovoru i na to, jakým způsobem prožívají svoji víru v každodenním životě. Proto tedy dříve, než přejdeme k hlavnímu tématu výzkumu, nastíníme stručně spirituální rovinu našich respondentů.

7. 1. Spiritualita respondentů

Ve všech osmi případech se jednalo o mladé křesťany, kteří svou víru žijí aktivně, považují se za praktikující křesťany, účastní se bohoslužeb a mají zájem o aktivity v církvi. Zároveň se také všichni vyjadřovali v tom smyslu, že víra je pro ně něčím samozřejmým, co ovlivňuje a proniká všechny oblasti jejich života. Rozdíl mezi respondenty jsme však zaznamenali v tom, jakým způsobem se k víře dostali – tři z nich pocházeli z křesťanských rodin a byli ve víře vychováni, jedna respondentka uvěřila v adolescenci a další čtyři pocházeli z rodin, kde byl věřící jen jeden z rodičů, takže určité základy víry dostali, ale nejednalo se přímo o komplexní křesťanskou výchovu. I ti respondenti, kteří byli ve víře vychováni, však zmiňovali své osobní rozhodnutí se pro víru, ke kterému docházelo v období puberty, případně adolescence. U čtyř z nich na cestě k tomuto osobnímu rozhodnutí hráli velkou roli vztahy – buď v tom smyslu, že viděli vzor v žití víry blízké osoby, nebo prostřednictvím vrstevnické skupiny věřících přátel.

„Tak bylo to pro mě takovy přirozeny, protože jsem v tom v podstatě od malička vyrůstal, nicméně potom možná někdy během druhého stupně nějak jsem jakoby viděl vzor ve svym bráchovi, jakoby v žití víry nebo ve směřování k Bohu; víc jako v bráchovi než třeba v rodičích.“

„To bylo spojené s přátelstvím, protože v tom spolčú⁷ jsme navázali hrozně krásny, hluboky vztahy a řekla bych jak mezi sebou, tak s Bohem. Protože jsem poprvé zažila, že jsme se společně modlili a nebyl to s mamou večer ten přetrpěnej Otčenáš, ale byla to opravdu taková hluboká krásná modlitba...“

⁷ Běžně užívané zkrácené označení pro společenství mládeže.

Samotné *osobní rozhodnutí se* pro víru také probíhalo u každého z respondentů odlišně, někteří jedinci zmiňovali postupný dlouhodobý proces hledání a určité touhy, u některých to probíhalo převážně na racionální rovině – „*Najednou mi došlo, že mi ty věci smysl dávají, a že dávají smysl i dalšímu směřování mého života*“. Pět z respondentů však uvedlo, že k tomuto *osobnímu rozhodnutí* dospěli právě na základě mimořádného náboženského prožitku, o čemž se však zmíníme později.

7. 2. Mimořádné náboženské prožitky

Jedním z hlavních výzkumných cílů bylo zjistit, jestli je možné vysledovat určité podobnosti v tom, v jakých situacích k mimořádným náboženským prožitkům dochází a jak probíhají. Z rozhovorů s respondenty vyplynulo, že i oni sami si uvědomují výraznou variabilitu mimořádných prožitků jak ve svém životě, tak i to, že opravdu každý věřící tyto zážitky prožívá jinak.

7. 2. 1. Podstata

Zajímalo nás tedy, jak mimořádné náboženské prožitky u konkrétních lidí probíhají a co se při nich vlastně děje. Sledovali jsme také, zda je možné u různých lidí vysledovat téměř stejné prožitky s téměř totožným průběhem, případně zda je možné vysledovat určité opakující se tendence.

Nejčastější odpovědí respondentů bylo, že se jedná o prožitek, kdy zakusili „*Boží lásku*“, „*setkali se s Bohem*“ či prožili něco, co nazývají „*Božím dotykem*“. Ve všech těchto případech to byla zásadní a zlomová zkušenost. Přímo to uvedla polovina respondentů, ve výpovědích ostatních se však také objevovaly podobné prvky, přestože je respondenti takto konkrétně nepojmenovali.

„...*vnímala jsem, že Bůh ke mně přišel, nějak se mě jakoby dotkl...*“

„...*prostě jsem cítila mimořádně, že Bůh je blízko určitým způsobem...*“

Často také respondenti uváděli zkušenost s „*Božím vedením*“. Tento typ zkušenosti uváděli ve více podobách. Prvním případem byly události, kdy vnímali, že je Bůh přivedl do situace, kde potom použil nějakou jejich (zpravidla evangelizační nebo pastorační) činnost k něčemu, co viděli jako dobré a hodnotné, ale zároveň v tom spatřovali více, než svoji vlastní sílu. Ve druhém případě respondenti uváděli, že prožili něco příjemného a

silného, co ne vždy bylo primárně nábožensky zaměřené (událost, setkání, návštěva nějakého místa...), ale zároveň vnímali, že do té situace je přivedl Bůh a vnímali tedy danou situaci jako jeho vedení a dar. Dalším častým jevem byly mimořádné náboženské prožitky související s církví a přítomností více věřících lidí na jednom místě. Respondenti uváděli především situace, kdy pro ně bylo velmi „silné“, když se všichni společně modlili.

„...že i to, že jsem třeba byla na tom JUMPu nebo i na jiných akcích, třeba celostátním setkání mládeže, tak že jsem věděla, že si mě vedl, že jsem tam prostě měla být. Nebo i na, když jsem byla na kurzu animátor, no a ani nevím, jak sem se tam dostala, ale prostě jsem tam najednou byla, a prožila jsem tam úplně úžasny chvíle a věděla jsem, že je to Boží vedení.“

„...kdy prostě se věci odehrály úplně jinak, než bych je čekala a spatřovala jsem v tom nějak to Boží vedení a jakoby nesmírnou sílu, která prostě jakoby byla větší, než co by šlo pochopit z té lidské stránky“

Kromě toho ještě respondenti popisovali mimořádné náboženské prožitky jako „fyzický účinek modlitby“, dále jako něco, co náhle a nečekaně přineslo konkrétní odpovědi do jejich života, případně jako chvíli, kdy poznali Boha skrze přírodu nebo umění anebo když viděli Boží působení v životě jiného člověka.

Prakticky ve všech případech se jednalo o situace, kdy jedinec vnímal, že se dostal do přímého kontaktu s Bohem, ať už to bylo v situaci, která byla primárně nábožensky zaměřená (bohoslužba, modlitba...) nebo v relativně běžné situaci, ve které ale jedinec skrze sled událostí spatřoval Boží přítomnost.

7. 2. 2. Jak to respondenti prožívají

Další velkou oblastí, kterou jsme se snažili ve výzkumu prozkoumat, bylo to, jak se respondenti během mimořádné náboženské zkušenosti cítí, jaké to pro ně je a jak to probíhá. Z analýzy dat i z neverbálního projevu během rozhovorů jednoznačně vyplynulo, že všichni respondenti jsou rádi, že takové zážitky mají. Respondenti také považují za samozřejmý „božský původ“ těchto zážitků a vnímají je jako důležité. Jak jsme již zmínili, základem každé zkušenosti je prožitek určitého *setkání s Bohem*; vedle tohoto prožitku se však objevují ještě další emoce a prožitky.

Respondenti své zkušenosti často popisovali jako „silné“ a uváděli, že se zpravidla jedná o prožitky, které jsou hluboké a týkají se něčeho „osobního“. Tři z respondentů přímo popsali zážitky jako nepopsatelné nebo velmi obtížně popsitelné slovy.

Všichni respondenti při mimořádných náboženských prožitcích mívají velmi pozitivní a příjemné pocity. Taktéž všech osm respondentů uvedlo, že zažívají *radost* a to nejen během prožitku, ale i po něm. Několik respondentů přímo vyjádřilo, že si uvědomují, že mimořádné náboženské prožitky bývají v různé intenzitě. To potvrzuje i analýza ostatních rozhovorů. Většina respondentů uvedla pouze pojem *radost*, tři z nich však vypovídali o tom, že byli bezprostředně po zážitku v „*euforii*“ a „...*jako řekněme v extázi*“, další dva respondenti také popisovali samotný průběh mimořádného prožitku jako něco velmi příjemného, i když ne velmi bouřlivého.

„...taková nemá blaženost, prostě jenom někde jseš a je ti strašně dobře.“

„...měl jsem takovej pocit, ne tak jako silnej nebo intenzivní, ale prostě takovej hřejivej pocit u srdce, takovou radost.“

„...měli jsme tam takovou jednu modlitbu, chvály to byly asi, a potom jsem tam šla ke zpovědi a po té zpovědi jsem se cítila jak, řekněme, v extázi, že prostě úplně všechno mi připadalo nádherny a tam jsem se dívala na hvězdy a to byl asi jako takovej hodně intenzivní zážitek pro mě.“

Často zmiňovanými byly taky pocity a prožitky lásky a to v obou směrech. Tři respondenti zmínili, že se cítili milováni, dva respondenti uvedli i to, že oni sami cítili a prožívali zamilovanost a lásku k Bohu. Podobně jako u prožitku radosti, i pocity lásky byly nejintenzivnější v době prožitku nebo bezprostředně po něm, ale přetrvávaly i v čase po prožitku.

„No bylo to takovy... intenzivně jsem cítila jak... ty emoce... že Bůh mě miluje a prostě ví, že jsem tady a má se mnou prostě nějaký plán.“

„...jsem zažila takový hluboký prožitek Boží přítomnosti... emoce – radost, zamilovanost... že jsem vnímala, že Bůh ke mně přišel, nějak se mě jakoby dotkl, cítila jsem pokoj, radost, lásku, prostě...“

Ve dvou případech pociťovali respondenti také úžas a překvapení, když mimořádný zážitek přinesl nějaké překvapivé zjištění nebo když byl ve formě, která pro prožívajícího byla zcela nová. Dále respondenti během mimořádného náboženského prožitku pociťovali pokoj a uvolnění určitých zábran v sobě, pocity svobody a štěstí. V některých případech prožívané emoce souvisely i s jinými vztahy – např. ve formě pocitu odpuštění konkrétnímu člověku.

„jakoby při té modlitbě se uvolnilo takovy to, taková ta blokáda, nebo já nevím, jak to mám říct, takovej ten špunt, kterej se prostě uvolní a prostě to

jde pryč, prostě člověk se cítí tak úplně krásně, úplně svobodně a cítí takovou tu Boží přítomnost“

„Já jsem tenkrát v sobě nosil hned několik takových otevřených, nevyřešených otázek, na který jsem nenacházel odpovědi, a přestože jsem se zkoušel za ty otázky modlit, tak ani ta odpověď nepřicházela, nic... (...) A najednou se odehrálo právě takový jako... takovej jeden okamžik, prostě prásk, zlom, a všechny odpovědi se mně vysázely do hlavy. Jo, přitom já jsem v tu chvíli vůbec na ně nemyslel.“

V několika případech také respondenti zmínili pláč, který mimořádné náboženské prožitky provází; buď ve smyslu, že tuto zkušenost sami zažili, nebo toho byli svědky u druhé osoby. Takový pláč, podle zkušeností dvou z respondentů našeho výzkumu, přichází v okamžiku mimořádného prožitku spontánně a nese s sebou úlevu, radost a prožívající necítí potřebu takový pláč nijak skrývat před ostatními.

„...třeba já jsem to fakt prožila tak, že jsem dvě hodiny brečela a joo, prostě... a tak...“

„...ono většinou tyhle silný zážitky probíhají tak, že mi vždycky tečou slzy proudem, člověk hrozně jakoby brečí, ale není to takovej ten pláč neštěstí, smutku, ale je to takovej ten pláč ulevující, radosti... Většinou se to projevuje takovým přívalem slz neovlivnitelným; a je to takový uvolňující, takový obmývací...“

Z analýzy dat je patrné, že prožitek je vždy hodnocen pozitivně, prožívající je vděčný za to, že jej prožívá. Dá se také říci, že emoční doprovod mimořádného náboženského prožitku je mírně odlišný během zkušenosti a bezprostředně po ní, oproti delšímu časovému období po této zkušenosti. Respondenti však uvádí, že doznívající pozitivní emoce, i když už ne tolik intenzivní, mohou přetrvat hodiny až týdny po mimořádném zážitku. To, jaký mimořádný náboženský prožitek je a jak probíhá, však také závisí na konkrétní situaci, ve které se odehrává.

7. 2. 3. Jak často a za jakých okolností k nim dochází

Jedním z hlavních cílů výzkumu bylo také zjistit, v jakých situacích k mimořádným náboženským prožitkům dochází a jak jsou časté. Ptali jsme se jednak na prostředí, místo a okolnosti situace, ve kterých k nim dochází, také na to, jestli přímo souvisí s osobní modlitbou a jestli k nim dochází o samotě nebo ve společnosti ostatních lidí. Dále nás zajímala frekvence takovýchto zážitků. V obou oblastech, jak ve frekvenci, tak v souvisejících okolnostech, byla z výpovědí respondentů patrná výrazná variabilita.

Na otázku „Jak často k takovýmto mimořádným zkušenostem dochází?“ odpovídali respondenti nejčastěji v tom smyslu, že přesný časový údaj není možné určit. Velmi zjednodušeně se dá říci, že respondenti mimořádné náboženské prožitky intuitivně rozdělují do dvou kategorií, které bychom mohli nazvat jako zážitky „velmi mimořádné“ a „méně mimořádné, ale i tak velmi silné a intenzivní“. U „velmi mimořádných“ zážitků respondenti uváděli, že měli během života 2 – 3 takové zážitky⁸. U „méně mimořádných“ se odpovědi respondentů velmi lišily. Polovina dotazovaných uvedla, že se v jejich životě střídají období, kdy mají více mimořádných náboženských prožitků s obdobími, kdy jich je méně. Všichni respondenti se ale shodli na tom, že zde nelze vysledovat pravidelnost ani konkrétní časový údaj.

„Mně přijde, že jsou taková i různá období; já třeba i vnímám, že jdu postupně tou životní cestou a potřebuju se třeba některé věci naučit a jsou třeba i období, kdy je to takové jakoby hluché, kdy mi přijde, že toho Boha ani jako neslyším, nevnímám ho až tak moc a nemám tady ty prožitky a pak je třeba období, kdy je mám třeba i každý den.“

I v oblasti prostředí a situací, ve kterých k těmto zkušenostem dochází, jsme zaznamenali variabilitu. Všichni respondenti uvedli, že měli mimořádný náboženský prožitek ve větší skupině lidí, ve společenství. Respondenti to nejčastěji popisovali tak, že sice v jejich okolí ve chvíli silného prožitku byli druzí lidé, ale pro samotný prožitek jako takový to nebylo důležité. Čtyři respondenti uvedli zážitek, který byl silný právě proto, že se odehrával ve společenství, kdy prožívali něco silného díky tomu, že bylo na jednom místě spojeno víc lidí v modlitbě. Z analýzy rozhovorů vyplývá, že zážitky odehrávající se ve společenství věřících převažují. Nejčastějšími situacemi, ve kterých měli respondenti mimořádné náboženské prožitky, byla shromáždění a setkání věřících – a to jak „velké“ akce, konference, křesťanské festivaly pro mládež nebo například Celostátní i celosvětové setkání (katolické) mládeže, tak setkání v menším počtu lidí, např. v modlitebních skupinkách.

„...byla to opravdu taková hluboká krásná modlitba s Písmem, s písňema, se čtením, kdy jsem opravdu cítila „Bůh existuje, Bůh je tady, Bůh je prostě s nama“ a měla jsem takový autentický zážitek.“

„...taková jako modlitba třeba v tichu nebo třeba i ty chvíle, ale právě ve společenství lidí, kdy jsme se modlili společně.“

⁸ Vzhledem k věkovému rozmezí výzkumného souboru, se však dá předpokládat, že ještě několik „velmi mimořádných“ náboženských prožitků v jejich životě nastane.

„...vlastně úplně to moje první setkání s Bohem, jak jsem uvěřila, bylo na Celostátním setkání mládeže, kde bylo nějakých 7000 lidí, a bylo to při takové večerní modlitbě, kdy právě těch 7000 lidí bylo ticho a bylo to takové hodně silné. A vím, že takové zážitky si pamatuju, třeba měla jsem příležitost být i na celosvětových setkáních a (...) tak tam jsem zažila něco podobného – tam byly prostě 2mil lidí a adorace a ticho... a bylo to hodně silné.“

Zvláštní kategorií zážitků, odehrávajících se ve společenství věřících, jsou mimořádné náboženské prožitky spojené s konkrétními úkony, obřady nebo svátostmi. Tři z respondentů popisovali relativně časté mimořádné prožitky ve mši svaté, dále i při adoraci nebo při svátosti smíření.

„No kdybych to měl zobecnit, tak většinou je to ve mši svaté. Ale už jako to nejde nějak zařadit časově.“

„A potom teda, jako ty chvály, adorace, a mše svatá. To vím, že tak jako při proměňování, že tam jako často... nebo často no... že je to takové místo, s čím bych to dokázala spojit.“

Polovina respondentů také zakusila mimořádně silný náboženský prožitek během přímluvné modlitby. Jedná se o typ modlitby rozšířený ve většině křesťanských církví, která zvláštní způsobem vyzdvihuje sílu křesťanského společenství; v takové modlitbě se věřící, nejčastěji v malých skupinkách o 2–3 lidech, přimlouvají za konkrétní úmysly jiného člověka. Jedním z vnějších znaků je také vzkládání rukou nad člověkem, za kterého se modlí. Často bývá jedním z prostředků pomoci v těžkých situacích a utrpení, ale není na to vůbec vázána. (Lachmanová, 2007).

„Poslední takovej velmi silnej byl letos o prázdninách (...) poslední den tam byla právě taková ta přímluvná modlitba (...) já jsem tehdy chtěla asi prosit za konkrétní věc nějakou...něco takovýho osobnějšiho, konkrétnějšiho ... A to si pamatuju úplně přesně, že se nade mnou začali modlit, jeden v jazycích, mám pocit, a to vím, že tenkrát to byl pro mě hrozně intenzivní zážitek...“

„A byl jsem teda u přímluvné modlitby, tenkrát jsem vůbec nevěděl, co to je, nevěděl jsem, že se lze modlit i jinak, než jsem to znal, a když na mě vložili ruce a začali se za mě modlit, tak jsem jako kdyby poprvé cítil... a teď... jako kdyby... teď to nedokážu vyjádřit slovy, ale jako fyzickej účinek modlitby.“

I když se však mimořádný náboženský prožitek odehrává ve společenství věřících, probíhá vždy na osobní rovině. Někteří z respondentů však také uváděli, že mívají takové silné prožitky i o samotě, v osobní modlitbě. Nejčastěji bývají spojeny s četbou Bible, kdy prožívající silně vnímá konkrétní slova jako mimořádně oslovující a pro něj osobně

významná, případně spočívají v tom, že se během osobní modlitby dostaví výrazný a silný pocit radosti, pokoje atp.

„Prostě taková ta chvíle, kdy člověk něco řeší, prožívá nějaké své nejistoty nebo nepokoje a teď přijde chvíle, kdy, ať už třeba během kázání nebo během chval nebo i když si jenom čtu Bibli, tak prostě že tohle je přímo to, co jsem potřebovala slyšet (...) právě třeba když narazím v Bibli na něco, co jsem prostě tam doted'ka... takový ten pocit – ó, jakto, že jsem si tohohle dřív nevšimla, když to má takhle silný dopad?“

Významným činitelem, který často doprovází situace mimořádných náboženských prožitků, je hudba. Šest z osmi dotazovaných zmínilo, že měli buď mimořádný náboženský prožitek, nebo „jen“ velmi příjemný pocit během modlitby chval⁹. Polovina respondentů uvedla, že mimořádné náboženské prožitky jsou ovlivněny i prostředím a atmosférou.

„A hodně třeba pro mě je to i při modlitbě chval. Celkově hudba mě hodně vede za Bohem, já jsem hudebnice, takže pro mě je to hodně důležité a třeba zrovna vyloženě jako chvály, že se zpívá, písničky, tak to je takové jako hodně časté.“

„...nejčastěji ve společenství to bylo, když, řekněme... byla navozená taková dobrá atmosféra, třeba... svíčky...“

V souvislosti s okolnostmi výskytu mimořádných náboženských prožitků uváděli respondenti také jejich nevyzpytatelnost. Ve dvou případech přišly mimořádné náboženské prožitky ve chvíli, kdy to prožívající nečekali a byli jimi příjemně překvapeni. Další dva uvedli, že po takovém hlubokém zážitku dlouho toužili a prosili o něj v modlitbě, ale samotný zážitek potom opět přišel nečekaně a byl vnímán jako dovršení této touhy. Další čtyři respondenti se zmiňovali o tom, že mimořádný zážitek často přijde v situaci, o které ví, že je to v ní možné (např. jdou na přímluvnou modlitbu, účastní se modlitby chval...), ale mimořádný zážitek se dostaví, přestože se na něj nijak nesoustředí ani o něj neusilují.

Ze zjištěných informací můžeme také usuzovat, že mezi osobní a veřejně prožívanou spiritualitou existuje vzájemný vztah a tyto dvě dimenze se navzájem podporují. Na základě výpovědi několika respondentů můžeme tvrdit, že modlitba a prožívání spirituality na osobní rovině tvoří podklad a „připravuje půdu“ pro to, aby člověk byl otevřený a schopný takový mimořádný zážitek prožít.

⁹ Jedná se o druh modlitby, kdy se člověk obrací k Bohu a chváli jej za to, jaký je a co koná. V praxi jsou často výrazně spojeny s hudbou, která pomáhá k vyjádření chvály; skrze hudbu člověk „vyzpívává“ chválu a to, co k Bohu cítí.

7. 2. 4. Specifické mimořádné náboženské prožitky

Někteří z respondentů také mluvili o mimořádných náboženských prožitcích, které jsou svojí formou specifické a mají také výrazný tělesný doprovod; tedy o tom, co je v křesťanských církvích nazýváno *spočinutí v Duchu*, *křest Duchem svatým* a popisovali také zkušenosti s *modlitbou v jazycích*, tedy *glosolálií*, která často souvisí se *křtem Duchem svatým*.

Spočinutí v Duchu svatém je jev, který se vyskytuje často např. při modlitbě za druhé lidi. Je vysvětlován jako důsledek vědomého a dobrovolného otevření se Bohu, které člověk prožívá uvnitř sebe, a které je i viditelné navenek – nejčastěji v podobě upadnutí na zem a omezení pohybu na určitý čas. Není to však něco, co by byl člověk schopen sám navodit pomocí nějaké techniky, ale má to ryze transcendentální původ. (Pastorace.cz, získáno 13. března 2015)

„To jsem zažil loni o prázdninách, (...) tam byly takovy modlitby za vylití Ducha svatého, no a tak tam si myslím, že to byl takovej nejintenzivnější duchovní zážitek... To je právě jeden z těch okamžiků, co se špatně slovy popisuje... ale cítil jsem se tak nějak asi, že jsem neměl potřebu nějak nad ničím přemýšlet, nic řešit, a prostě takovej úplně svobodnej, blaženej pocit... nevím jak jinak to popsat... že jsem ani neřešil to, že jsem jako spadl nebo že ležím na zemi a že lidi kolem mě jsou a že to vypadá divně... prostě takovej bezstarostnej pokojnej stav.“

Glosolálie neboli modlitba v jazycích, je podle učení církve, jedním z darů a projevů Ducha svatého. Katolický teolog Kodet tento jev vysvětluje takto: *„Dar jazyků, který mnohý věřící přijme při vlastní zkušenosti křtu Duchem, je považován za dar, který otvírá cestu k přijetí dalších darů. Napomáhá totiž modlitbě, a to jak osobní (...), tak i společné modlitbě chvály (...). Nejde o zázračnou znalost cizího jazyka (...). Tento dar nás v modlitbě uvádí do kontaktu s Božím tajemstvím, které nás přesahuje.“* (Vojtechkodet.cz, získáno 13. března 2015). Do kontaktu s modlitbou v jazycích přišla do kontaktu víc jak polovina našich respondentů – buď byli svědky toho, že někdo jiný se takto modlil, nebo tento dar sami přijali; jeden z respondentů měl s tímto darem zkušenost, přestože uvedl, že v jejich církvi tento dar není příliš přijímán.

„V tu chvíli jak on se za mě modlil, tak jsem úplně cítila... no jak kdybych nestála nohama na zemi, jako bych prostě byla mnohem blíž k Bohu, jako by On byl nade mnou, ve mně, a začala jsem vlastně mluvit jazyky. Takže

nejdřív to bylo takovy prostě husty, jak člověk z ničeho nic začne říkat něco, co já jsem nemohla nějak ovlivnit, ale mluví to skrze mě Duch svatý. Takže to bylo asi takový nejsilnější duchovní zážitek, co jsem měla.“

Tyto specifické prožitky, o kterých respondenti mluvili, bývají, podle jejich výpovědí, mimořádně silné a intenzivní, zvláště když se s nimi jedinec setká poprvé. Přestože jsou tyto prožitky určitým způsobem specifické, nejsou nijak zvlášť neobvyklé a s lidmi, kteří prožili *spočinutí v Duchu* nebo mají dar *modlitby v jazycích*, je možné se v křesťanských společenstvích běžně setkat.

7. 3. Význam a vliv mimořádných náboženských prožitků

Již z názvu práce vyplývá, že hlavním cílem bylo popsat, jaký význam mimořádné náboženské prožitky pro mladé křesťany mají. Předpokládali jsme, že mimořádné náboženské prožitky jako takové budou respondenty hodnoceny pozitivně a budou mít vliv na celkové prožívání víry, což analýza rozhovorů potvrdila.

Význam mimořádných prožitků byl všemi respondenty uváděn jako nesmírný a rozhodně pozitivní. Vliv těchto prožitků navíc nespátřují jenom na rovině víry nebo spirituality, ale i ve všech ostatních oblastech. Zároveň respondenti tento vliv vnímají jako komplexní a zahrnující různou měrou veškeré oblasti jejich života. Z nejčastěji zmiňovaných odpovědí jsme však vytvořili několik kategorií:

Potvrzení a ujištění o víře (8 respondentů), **motivace jít dál** (4 respondenti), **hmatatelné znamení** (3 respondenti) – respondenti nejčastěji mluvili o tom, že mimořádný náboženský prožitek, ať už jakéhokoli druhu, dosvědčuje pravdivost jejich víry, je pro ně hmatatelným důkazem Boží existence a smyslu víry; zároveň je motivuje k tomu, aby svou víru dále rozvíjeli. Často také popisovali, že to, že zakusí Boha „na vlastní kůži“ je pro ně tím nejsilnějším a nezpochybnitelným důkazem Boží existence a Boží blízkosti.

„Já si myslím, že (význam je) v takové té radosti vnitřní, která člověka nakopne k tomu jít dál.“

„Kdybych třeba neměla tyhle zážitky, které jsem měla, tak bych prostě byla jen takový ten vlažný křesťan... Prostě snažím se aktivně hledat Boha a Boží vůli v životě.“

„No tak posouvají mě prostě v tom mém křesťanském životě ve smyslu, že prostě se cítím jakoby blíž Bohu, že jsem měla nějaký jako hmatatelný

zážitek s ním, a že to není jenom jakoby já – jednostranné, že to je prostě oboustranné, že vnímám jednak i duchovní svět kolem nás, ale že Bůh jakoby skrz to ke mně mluví, skrz to, že mluvím jako v jazycích, tak hmatatelně můžu říct, že Duch svatý je ve mně.“

„Je to něco, co člověka hodně povzbudí, nakopne, utvrdí v tom, že mnohdy máme spoustu zbytečných strachů a malou víru a někdy je to něco, co prostě víc vybízí odevzdat se Bohu a dát mu prostor v tom životě.“

Začátek osobní víry – v pěti případech byl mimořádný náboženský prožitek prvotním impulzem pro to, aby jedinec dospěl k osobnímu rozhodnutí, že chce víru žít a dále rozvíjet. Respondenti často zmiňovali i konkrétní pojmy jako znovuzrození¹⁰ a konverze, tedy zlomový okamžik, který jejich víru zásadním způsobem změnil.

„A já od té doby říkám, že moje druhy narození začalo tam... (...) A mě to strašně zaujalo a pak jsem chtěl se o tom dozvědět víc, a nastartovalo to vlastně tu mou cestu objevování těch věcí, Ducha svatého... a byl to takovej jakoby start do takové té konverze do křesťana, věřícího.“

Budování vztahu s Bohem – v dalších pěti případech respondenti zmínili, že setkání s Bohem jako s osobou je motivovalo a pomohlo jim k tomu, aby rozvíjeli svůj osobní blízký vztah s Bohem. V souvislosti s tím zmiňovali i to, že skrze takový blízký vztah jsou potom schopni více Bohu důvěřovat v každodenních věcech.

„Já jsem takový jako hodně emotivní člověk, takže tady toto je pro mě důležité jako v tom smyslu, že se s Bohem snažím žít nějaký vztah a v rámci toho vztahu vím, že pro mě jsou důležité i jako ty emoce a tady ty vyložené prožitky.“

„No že sem začala mít takovej bližší vztah s Bohem, protože dřív jsem ho nějak nebrala a teď jsem... začala jsem ho prostě jako brát, že to je... jakože se s ním prostě můžu bavit a že to není jenom někdo na kříži, ale že to je někdo živej...“

Modlitba – na mimořádných náboženských prožitcích respondenti také jako významné hodnotí to, že mají zpravidla dopad na jejich další prožívání modlitby. Často po mimořádném náboženském prožitku přichází touha modlit se častěji, jiným způsobem nebo více do hloubky, než doposud. Tento jev můžeme dávat do souvislosti s vlivem na rozvoj osobního vztahu s Bohem – můžeme předpokládat, že pokud mimořádný

¹⁰ Pojem především z protestantského prostředí – v řadě protestantských církví je kladen velký důraz na to, aby křesťan toto „znovuzrození“ prožil, často je dáváno do souvislosti i s glosolálií.

náboženský prožitek motivuje jedince k bližšímu vztahu s Bohem, prostředkem k rozvoji tohoto vztahu bude nejčastěji modlitba.

„A pak taky to mělo dopad na můj každodenní život, že jsem od té doby víc začala se modlit, víc si začala číst Bibli a víc mě to prostě sblížilo s Bohem“

Vztahy s druhými – relativně častou odpovědí (uvedla polovina respondentů) bylo, že mimořádné náboženské prožitky jsou významné nejen pro ně, ale i pro lidi kolem. Respondenti zmiňovali, že skrze mimořádný náboženský prožitek je člověk schopen odpustit druhému člověku, případně být bliž druhým lidem a prožívat vztahy autentičtěji. Kromě toho také vidí význam v tom, že jejich mimořádné náboženské prožitky mohou být povzbuzením a ujištěním na cestě víry i pro druhé lidi.

„...mě to hodně uklidnilo i v rámci toho vztahu, pomohlo mi to tomu člověku úplně odpustit, hodit to za hlavu, prostě, i to, co mi udělal a jít dál.“

„...my jsme spoustu těch zážitků duchovních měli společně, kdy právě tam byla ta hluboká radost, kdy jsme se o tom pak bavili a bylo to i něco, co nás jako spolčo strašně ztmelovalo...“

Církev – tři z osmi respondentů také vnímali význam mimořádných náboženských prožitků v souvislosti s církví. Nejčastěji to bylo v případech, kdy měli silný mimořádný prožitek v rámci křesťanského společenství. Takováto zkušenost měla vliv na jejich vnímání církve a společenství mezi křesťany jako na něco potřebného a smysluplného nejen všeobecně, ale i pro ně samotné.

„...to společenství mě úplně uchvátilo, jó, ta společná modlitba nebo společný zpěvy a potom třeba i na těch táborech nebo dalších setkáních, kdy to... že ta církev prostě je úžasná a že ta víra má svůj směr.“

Návrat na správnou cestu a obnovení víry – ve dvou případech jsme se také setkali s tím, že respondenti vidí význam mimořádných náboženských prožitků jako něčeho, co jim pomáhá vrátit se k Bohu, v případě, že se od něj v něčem vzdálí a že skrze tyto prožitky se tedy navrací k víře a obnovují své rozhodnutí víru žít.

„Tak určitě mě to nějak přibližuje k Bohu nebo navrací zpátky k Bohu; nějak dodává sílu prostě do dalšího života, tu sílu k víře...“

„Prostě je to něco, co nás může motivovat a přetvářet a taky navést třeba na správnou cestu, když z ní sejdem. To občas bývají takové ty silné“

chvíle v momentě, kdy člověk třeba sklouzne k tomu, že nejedná úplně podle Boží vůle, tak prostě Bůh mu to dá najevo a je potom otázka, jestli to ten člověk slyší nebo ne...“

Dále respondenti také popisovali význam mimořádných prožitků jako „*doplnění do plnosti duchovního života*“, tedy jsou důležité proto, že dodávají emocionalitu do prožívání spirituality. Pokud jsou spojené s nějakou odpovědí nebo sdělením, potom respondenti uváděli, že je někam posunují v jejich životě. Kromě toho jsou také vnímány jako to, co dodává vnitřní radost a pokoj, a přináší uklidnění v úzkosti a stresu.

„Takže to je dopad, úplně mi přijde, na celý můj život, na to co jako teď žiju, na chování a tak. Někdy to má třeba ten dopad, že mě to jenom uklidní, když moc stresuju nebo jsem úzkostná, nebo prostě něco... nebo když toho mám hodně, tak že někdy mi Bůh dá pocítit takový pokoj, prostě takže mě to třeba zklidní.“

Přestože respondenti hodnotí mimořádné náboženské prožitky jako velmi významné, přínosné, pozitivní, důležité pro jejich život a jsou rádi, že je prožívají, téměř všichni zároveň uvedli, že stejně tak důležité jako samotné prožitky vnímají to, aby na nich nebyli závislí a aby se jejich duchovní život nezredukoval jen na emocionální složku.

7. 4. Pohled druhých lidí

Jak jsme již uvedli dříve, zajímali jsme se také o to, jak k mimořádným náboženským prožitkům přistupují lidé v okolí těch, kteří takovéto prožitky mají. V tomto ohledu jsme zjistili také výraznou variabilitu. Lze předpokládat, že rozdíly v přijímání těchto zkušeností mohou být ovlivněny například věkem a tím, nakolik je dané společenství tradiční.

Respondenti nicméně na otázku „Máte ve svém okolí lidi, o kterých víte, že mají také mimořádné náboženské prožitky?“ odpovídali v naprosté většině případů kladně, pouze dva respondenti si tím nebyli stoprocentně jistí, ale předpokládali, že ano. Z další analýzy rozhovorů můžeme usuzovat, že tyto mimořádné náboženské prožitky jsou v jejich okolí přijímány pozitivně a jsou vnímány jako běžné, normální a přístupné pro každého.

„...si myslím, že je to docela normální, nebo nevím, jestli to tak každě vnímá, ale pro mě je to takový normální. Není to třeba prostě každodenní

prožitek nebo tak, ale jako je to taková ne nějak extra věc, nad čím by člověk se měl nějak divit...“

„Většina lidí, co znám třeba mluví v jazycích, takže...“

„Myslím si, že pro každého je to jako unikátní, takovej zážitek, ale myslím si, že prostě opravdu v duchu „tlučte a bude vám otevřeno“; jakože když o to stojíš, o nějakou odezvu, tak že přijde, že to jako není výsada jenom pro někoho, že to může prožít každé, kdo o to stojí...“

Pouze dva respondenti se ve svém společenství setkali se spíše skeptickým přijetím; podle jejich slov se však jedná o společenství tvořená spíše staršími lidmi. Sami dotazovaní spatřují hlavní důvody případného nepřijetí v generačních vlivech. Mladší generace jsou, dle výpovědí respondentů, k těmto mimořádným zážitkům otevřenější a více se o ně zajímají, zatímco pro starší generaci mohou být naopak v mnohých případech něčím, o čem není vhodné mluvit veřejně.

„Já jsem spíš o tom mluvil s děčkama z farnosti, ze spolča (...) a ti to přijímají a myslím, že je to i inspiruje, protože se s něma o tom bavím a je to zajímavá, a takže z těch mladých pro to vidím nadšení.“

„...na druhou stranu si myslím, že třeba, třeba jako starší lidi k tomu ne vždy mají takový (pozn. otevřený) přístup... a je to asi i o tom, že mi přijde, že ta starší generace celkově není tolik otevřená a zvyklá mluvit o těch věcech, tím, že ještě žili vlastně za komunistů... a myslím si, že pořád v nich je takové to, že o tom se moc nemluví, o tom co oni jako prožívají osobně s Bohem.“

Jeden z respondentů se také setkal s nepřijetím svých zkušeností ze strany představitele církve. Ostatní respondenti však popisovali, že ze strany vedení církve (v katolickém i protestantském prostředí) mají zkušenosti s pozitivním přijetím a se zájmem o takovéto zkušenosti a uváděli také, že v prostředí jejich církví jsou o existenci a povaze mimořádných náboženských prožitků dostatečně informováni, a že o těchto zkušenostech mezi sebou mluví, nejčastěji při setkávání v menších skupinách. Ze strany církve jsou také často upozorňováni na to, že není dobré budovat spiritualitu pouze na prožitkové rovině, což však všichni respondenti hodnotili pozitivně.

8. Odpovědi na výzkumné otázky

1. Jaký význam mají mimořádné náboženské prožitky pro mladé křesťany a jak ovlivňují jejich spiritualitu?

V zásadě je třeba říci, že všichni respondenti hodnotí mimořádné náboženské prožitky jako velmi kladné, pozitivní a přínosné. Tento vliv je nejvíce patrný na spirituální rovině, kde se projevuje ve formě ujištění o víře, potvrzení toho, že jejich víra má smysl. Jsou pro ně určitým hmatatelným a nezpochybnitelným důkazem o Boží existenci, který je povzbuzuje a motivuje k pokračování v žití víry, a pomáhají jim rozvíjet jejich osobní vztah s Bohem. Kromě spirituální roviny se však tento vliv projevuje nejčastěji v oblasti vztahů, buď v podobě „zlepšení“ konkrétního vztahu vlivem mimořádného náboženského prožitku, nebo ve formě silného pocitu sounáležitosti a upevnění vztahů se skupinou, v rámci níž mimořádná zkušenost proběhla. Mimo tyto dvě nejvýraznější kategorie se tento vliv projevuje ještě ve spoustě dalších oblastí, jako např. modlitba, subjektivní pocit štěstí, radosti atd.

2. V jakých situacích k mimořádným náboženským prožitkům nejčastěji dochází?

Zjednodušeně se dá říci, že mimořádné náboženské prožitky nejsou omezeny na určitý typ situace. Respondenti uvádějí výraznou variabilitu ve výskytu i frekvenci mimořádných náboženských prožitků. Nejčastěji k nim však dochází ve větší skupině lidí, případně v osobní modlitbě; důležitým faktorem se v některých případech ukázal vliv příjemné atmosféry nebo konkrétního místa. Dle výpovědí respondentů však k mimořádným náboženským prožitkům může docházet i v neobvyklých a překvapivých situacích. Jedinou podmínkou zde je určitá disponovanost a otevřenost jedince, k prožití mimořádné zkušenosti, která souvisí s jeho prožíváním spirituality.

3. Jakým způsobem mimořádné náboženské prožitky probíhají?

Mimořádné náboženské prožitky jsou ve svém průběhu velmi variabilní. Ve všech případech se však jedná o situaci a stav, ve kterém jedinec intenzivně vnímá, že je v přímém kontaktu s Bohem, že se s Bohem setkal a zakusil jeho přítomnost. K tomuto silnému prožitku Boží přítomnosti bývá připojen intenzivní emoční doprovod, nejčastěji respondenti zmiňovali radost, lásku a pokoj, ale i například odpuštění nebo úžas. V některých případech mimořádný prožitek obsahuje nějaké sdělení, odpověď nebo něco,

co člověk v danou chvíli „potřebuje“ slyšet a zakusit. Mimořádné náboženské prožitky dále mohou přicházet buď nečekaně, nebo jsou završením období, kdy po takovém hlubokém prožitku jedinec toužil – i v tomto případě však přicházejí do značné míry nečekaně.

9. Diskuse

Cílem této práce bylo prozkoumat oblast mimořádných náboženských prožitků a zejména to, jaký mají význam pro mladé křesťany, v jakých oblastech se projevuje vliv těchto prožitků, jakým způsobem a za jakých okolností probíhají a také jak se k nim staví okolí lidí, kteří je prožívají.

Zvolili jsme kvalitativní přístup, konkrétně semistrukturovaný rozhovor a následnou kvalitativní analýzu takto získaných dat. Tímto způsobem jsme od respondentů získali bohaté údaje o jejich zkušenostech. Rozhovor, rozdělený do čtyř částí, postihl relativně celou oblast, kterou jsme měli v úmyslu v rámci této práce zkoumat. Problém vzájemného se překrývání některých tematických okruhů otázek, který jsme zaznamenali, však v konečném důsledku nebyl škodlivý, ba právě naopak nám umožnil proniknout hlouběji do dané problematiky.

Rozhovor obsahoval převážně otázky týkající se spirituality a mimořádných náboženských prožitků jako takových. Všechny otázky byly pro respondenty zpravidla srozumitelné. Při ve výzkumu jsme za „mimořádný náboženský prožitek“ považovali jevy, které tak respondenti sami hodnotili. Jednou z informací, kterou však jsme nezjišťovali, a kterou by pravděpodobně také bylo přínosné do výzkumu zařadit, je podle čeho respondenti poznávají, že je pro ně mimořádný náboženský prožitek opravdu mimořádný a jakým způsobem rozpoznají, že opravdu pochází od Boha a že je autentický.

Kromě toho jsme se také respondentů neptali na to, jestli se v průběhu času mění povaha mimořádných náboženských prožitků. Jestli se například v období adolescence jejich mimořádné náboženské prožitky týkaly jiných oblastí, než nyní, ve vyšším věku. Také by nejspíše bylo dobré ptát se, do jaké míry jsou mimořádné náboženské prožitky svým obsahem vázané na to, co zrovna jedinec v osobním životě prožívá a v jaké etapě života se nachází. Odpovědi na tyto otázky by mohly poskytnout ještě komplexnější představu dané o problematice.

Za jedno z možných úskalí tohoto výzkumu je možné považovat určitou výjimečnost respondentů vzhledem k celkové populaci křesťanů v České republice. Ve všech osmi případech se výzkumu účastnili jedinci, kteří se aktivně podílejí na životě církve a pro které jejich vlastní duchovní život představuje významnou hodnotu. Logicky tedy věnují pozornost i mimořádným náboženským prožitkům, reflektují je ve svém životě

a sami hledají, jaký význam pro jejich život mají. V tomto ohledu jsme tedy během výzkumu získali od respondentů jasně formulované informace, ze kterých bylo patrné, že daní jedinci se nad vlastními náboženskými prožitky zamýšlejí.

Bylo by do jisté míry naivní předpokládat, že všichni mladí křesťané prožívají víru tak, jako tomu bylo v případě jedinců, účastnících se našeho výzkumu. Sami respondenti v mnohých případech podotýkali, že i v jejich církevních společenstvích se nacházejí „vlažnější“ jedinci. Dá se tedy předpokládat, že pokud by se výzkumu účastnili taková křesťané, kteří svou víru nežijí příliš aktivně, nepřinesly by rozhovory s nimi žádná významná data, jelikož se ukázalo, že mimořádné náboženské prožitky a prožívání spirituality jako takové jsou takřka neoddělitelné. Na druhou stranu, jak dokazují výpovědi respondentů, v mnohých případech to byl právě nějaký mimořádný náboženský prožitek, který stál na začátku hlubšího prožívání spirituality, a způsobil, že z „vlažného“ křesťana se stal aktivní křesťan.

Odvážíme se tedy tvrdit, že výsledky výzkumu vypovídají o významu mimořádných náboženských prožitků především pro takové křesťany, kteří se aktivně věnují rozvoji své spirituality, případně začínají svou spiritualitu vědomě rozvíjet. Vliv dalších faktorů, jako například nejvyššího dosaženého vzdělání, místa bydliště atp. nepředpokládáme, jelikož v tomto ohledu byli mezi respondenty rozdíly, přestože jejich zkušenosti byly v zásadních věcech totožné.

Hardy, Zhang, Skalski, Melling a Briton (2014) na základě výsledků svého výzkumu přinesli zjištění, že křesťané, kteří mají více náboženských aktivit, mají také více náboženských prožitků. S přihlédnutím k výsledkům našeho výzkumu se odvážíme toto tvrzení potvrdit jen z části – z analýzy dat poskytnutých respondenty vyplynulo, že mimořádné náboženské prožitky v zásadě souvisí s náboženskými aktivitami, avšak významný vliv zde má také to, jakým způsobem jedinec prožívá svoji spiritualitu a nakolik je díky tomuto prožívání spirituality (např. ve formě modlitby) „připravený“ uvědomovat si mimořádné náboženské prožitky.

V neposlední řadě jsme shledali, že mimořádné náboženské prožitky jsou v křesťanských společenstvích relativně běžným jevem, přestože závisí na charakteru konkrétního společenství (sboru, farnosti...) a na tom, do jaké míry je tradiční. Jedním ze směrů dalšího výzkumu by tedy mohla být vzájemná souvislost mezi společenstvím, ze

kterého jedinec pochází a výskytem, případně formou mimořádných náboženských prožitků.

Výsledky výzkumu ve většině případů potvrdily naše očekávání – tedy to, že mimořádné náboženské prožitky jsou vnímány jako důležité a přínosné. Analýzou získaných kvalitativních dat jsme také potvrdili teoretická východiska, ze kterých jsme vycházeli v teoretické části práce, zejména v oblasti charakteristiky mimořádných náboženských prožitků. Pestré a bohaté informace přinesla analýza samotného významu a vlivu takovýchto prožitků; kde se potvrdilo, že tento vliv je opravdu komplexní a netýká se pouze spirituální roviny, ale i psychiky jako takové a žití mezilidských vztahů. Nabízí se tedy otázka, do jaké míry je možné a potřebné počítat s těmito prožitky v rámci psychologické praxe, zvláště pokud jsou lidmi, kteří je prožívají hodnoceny jako významné a zásadní pro jejich celý (ne jen spirituální) život.

Jako podněty pro budoucí výzkum v této oblasti lze vidět zejména to, jestli jsou na rovině prožívání spirituality výrazné rozdíly mezi muži a ženami, potažmo zda muži a ženy kladou na mimořádné náboženské prožitky odlišný důraz nebo si u takovýchto zážitků všimají rozdílných prvků. Dále by bylo možné výzkumný problém rozšířit na vrcholné zážitky v obecném pojetí a hledat specifika mezi spirituálními vrcholnými zážitky a vrcholnými zážitky na ostatních rovinách.

Respondenti, se kterými jsme v našem výzkumu pracovali, se také často zmiňovali o „vnitřní radosti, pokoji“ apod. Nabízí se tedy určitá možnost, že jedinci, kteří ve svém životě vnímají mimořádné náboženské prožitky, jsou v životě spokojenější, než takoví, kteří je nemají, ať už by se jednalo o křesťany nebo lidi, kteří se nehlásí k žádnému náboženství. I v této oblasti je možné spatřovat prostor pro další výzkum.

10. Závěry

Výsledky výzkumu prokázaly, že význam a vliv mimořádných náboženských prožitků pro mladé křesťany je pozitivní, nezpochybnitelný a výrazný. Nejčastěji se tento vliv projevuje s přímou vazbou na spiritualitu (např. prožívání osobního vztahu s Bohem, ujištění o pravosti víry, modlitba apod.), ale projevuje se i v ostatních oblastech života (vztahy s druhými, emotivita). Respondenti jsou vděční, že takovéto zážitky mají, zároveň si však uvědomují, že pro ně nejsou životně důležité.

Největší význam lze spatřovat v oblasti duchovního života – mimořádné náboženské prožitky podporují víru daného jedince, motivují jej ke stále hlubšímu poznávání víry, Boha a církve a fungují také jako jeden z prvků, díky kterým si jedinec buduje osobní, intimní vztah s Bohem. Jsou de facto jedním z jevů, které způsobují, že víra křesťana, který je prožívá, není jen tradiční, ale daný jedinec cítí osobní motivaci k prožívání své víry, ať už na osobní rovině nebo i veřejně, v rámci společenství dalších věřících. Pro mnohé křesťany jsou mimořádné náboženské prožitky prvotním impulzem k tomu, aby víru a náboženství začali poznávat a zajímat se o ně. Mimořádné náboženské prožitky tedy způsobují, že spiritualita jedince je bohatší a autentičtější; vedlejším produktem této autentičnosti je „vnitřní radost“ a spokojenost jedinců, přetrvávající i po odeznění mimořádného prožitku jako takového.

Ukázalo se, že mimořádné náboženské prožitky nejsou vázané na konkrétní typ situace a mohou nastat prakticky kdykoli, za předpokladu, že je jedinec otevřený je přijmout. Nejčastěji je to však v situacích modlitby, často také za přítomnosti ostatních věřících lidí, např. při společné modlitbě nebo bohoslužbě, mohou však nastat také při osobní modlitbě. Kromě toho je možné je prožít i v nečekaných a neobvyklých situacích. Frekvence těchto prožitků se liší mezi jednotlivými věřícími, ale mění se také během života jednoho člověka.

Mimořádný náboženský prožitek ve svojí podstatě spočívá v kontaktu s Bohem – ať už ve formě setkání prožívajícího s Bohem, nebo v situaci, kdy jedinec vidí Boží působení v životě jiného člověka; vždy se však jedná o setkání s něčím, co člověka přesahuje. Toto „setkání“ však není výsledkem vědomé činnosti, nelze je navodit vlastními silami pomocí určitých technik nebo rituálů, ale přichází vždy do jisté míry nečekaně. Rozhodující je, že prožívající jedinec nepochybuje o transcendentálním původu dané události, tedy – že

vlastními silami není schopen mimořádného náboženského prožitku dosáhnout, ale že dárce této zkušenosti je Bůh.

Mimořádné náboženské prožitky jsou také zpravidla zdrojem intenzivních pozitivních emocí – nejčastěji hluboké radosti, pokoje, lásky... Tyto pocity jsou nejintenzivnější v době prožitku, ale přetrvávají vždy i nějakou dobu po odeznění prožitku samotného. Často se objevují také prožitky, ve kterých je člověku sdělena určitá odpověď, nebo poselství, které má význam pro jeho další život; takovýto prožitek je často pro jedince zlomový.

Dále se ukázalo, že mimořádné náboženské prožitky jsou v církvi přijímány jako běžný, normální a samozřejmý jev, o kterém se věřící mezi sebou baví a sdílejí své zkušenosti, nejčastěji v malých skupinách. S nepřijetím ze strany ostatních věřících, případně představitelů církve, se respondenti setkali pouze výjimečně, převažují pozitivní ohlasy.

Souhrn

TEORETICKÁ ČÁST

Mimořádné náboženské prožitky jsou součástí prožívání spirituality věřícího člověka. V této práci se zabýváme mladými křesťany a jejich zkušenosti s mimořádnými náboženskými prožitky. Vztah k něčemu posvátnému i hledání přesahové roviny v životě, je typická pro člověka. Víra, náboženství a spiritualita jsou tedy tři základní oblasti, které s tímto hledáním souvisí.

V současnosti si můžeme všimnout v České společnosti zajímavých jevů – snižující se počet lidí, hlásících se ke konkrétní církvi, skladba mužů a žen v rámci církví, i postupného objevování se nových duchovních praktik (Hamplová, 2008; Hamplová 2011). Postoje ke křesťanským církvím jsou také ovlivněny historickým vývojem naší země.

Náboženské prožívání jako takové souvisí s *obrazem Boha*, který si člověk vytvořil, a ke kterému se nějakým způsobem vztahuje (Hoffman, 2012a; Lachmanová, 2014). V souladu s vnímáním člověka jako bio-psycho-sociálně-spirituálního komplexu se v posledních letech se také můžeme setkat s terapeutickými směry, které cíleně působí přímo na spirituální složku osobnosti, která zahrnuje i mimořádné náboženské prožitky (Schermer, 2007). V oblasti náboženského prožívání bylo provedeno několik výzkumů, které jednak odhalily odlišnosti mezi mystickým a psychotickým prožitkem a také potvrdily souvislost mezi vyšší účastí na náboženských aktivitách a výskytem náboženských prožitků (Drazenovich, Kourie, 2000; Hardy, Zhang, Skalski, Melling a Briton (2014).

Z hlediska psychologie náboženství jsou mimořádné náboženské prožitky stále poměrně novým tématem; James (1982) však popisuje jejich základní parametry a dává je do souvislostí s osobním prožíváním náboženství. Mimořádné náboženské prožitky jsou z pohledu psychologie vrcholným zážitkem; s podobně silnými prožitky se můžeme setkat i v oblasti hlubokých lidských vztahů nebo umění (Maslow, 2014). V historii křesťanství se však s případy mimořádných náboženských (mystických) prožitků můžeme setkat poměrně často a v různých podobách.

PRAKTICKÁ ČÁST

Pro zpracování výzkumu v této oblasti jsme zvolili kvalitativní metody, konkrétně semistrukturovaný rozhovor a následnou analýzu dat získaných tímto způsobem. Výzkumu se účastnilo osm mladých křesťanů, kteří sami sebe hodnotili jako aktivní a praktikující křesťany, a kteří svou víru vnímají jako součást každodenního života.

Mimořádné náboženské prožitky ve svém životě vnímají všichni respondenti. Nejčastěji se tyto zážitky vyskytují v modlitbě ve větší skupině lidí, jejich frekvenci však není možné přesně určit. Základem takovýchto zkušeností je vždy intenzivní prožitek kontaktu s Bohem a příjemná, pozitivní a zpravidla velmi silná emoce, která tento kontakt doprovází.

Respondenti uvádí, že význam mimořádných náboženských prožitků je pro ně nesmírný. Nejčastěji tyto zážitky plní motivační funkci, podporují život víry a rozvíjení spirituality, ovlivňují modlitbu i mezilidské vztahy. V zásadě se však dá říci, že mimořádné náboženské prožitky se dotýkají všech rovin osobnosti, jejich význam je hodnocen velmi kladně a pozitivně ovlivňují i běžný život jedince, který je prožívá. Z pohledu církví a křesťanských společenství jsou takovéto zážitky vnímány taktéž pozitivně a jsou přijímány jako žádoucí a přínosné pro spiritualitu.

Použité zdroje

1. Augustinus, A. (2006). *Vyznání* (5. vyd.). Praha: Kalich.
2. Balík, S., Hanuš, J., Hradilek, P., Rechlík, K. (2012). *Letnice dvacátého století: druhý vatikánský koncil a české země*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
3. Baštecká, B., Goldman, P. (2001). *Základy klinické psychologie*. Praha: Portál.
4. Český rozhlas (21. srpna 2012). *Mladí mají větší hodnotu než miliardy z restitucí, zdůrazňuje kardinál Duka*. Získáno 11. února 2015 z:
http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/mladi-maji-vetsi-hodnotu-nez-miliardy-z-restituci-zduraznuje-kardinal-duka—1100501
5. Český statistický úřad (27. února 2014). *Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu 2011*. Získáno 9. února 2015 z
[http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/82002D3492/\\$File/17022014.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/82002D3492/$File/17022014.pdf)
6. Drazenovich, G., Kourie, C. (2000). An Exploration of the Value of the Mystical Experience in Mental Health: Mysticism and Mental Health. *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 5 (7), 137-149.
7. Eliade, M. (2006). *Posvátné a profánní* (2. vyd.). Praha: Oikymenh.
8. Fuller, A. R. (2008). *Psychology and Religion: Classical Theorists and Contemporary Developments* (4. vyd.). Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.
9. Greyson, B. (2006). Near-death Experiences and Spirituality. *Zygon: Journal of Religion & Science*, 41 (2), 393-414.
10. Hamplová, D. (2008). Čemu Češi věří. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 44 (4), 703-723.
11. Hamplová, D. (2011). Náboženství a pohlaví: Proč jsou ženy zbožnější než muži? *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 47 (2), 297-323.
12. Happold, F., C. (1963). *Mysticism: A Study and Anthology*. Harmondsworth: Penguin.
13. Hardy, Zhang, Skalski, Melling & Briton (2014). Daily Religious Involvement, Spirituality and Moral Emotions. *Psychology of Religion and Spirituality*, 6(4), 338-348.
14. Hartl, P., Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
15. Heller, J., Mrázek, M. (1988). *Nástin religionistiky*. Praha: Kalich.
16. Hoffman, L. (2012a). Religious Experience, Development, and Diversity. *Pastoral Psychol*, 61, 1025–1035. doi: 10.1007/s11089-011-0403-2.
17. Hoffman, L. (2012b). Religious Experience in a Cross-Cultural and Interfaith Context: Limitation and Possibilities. *Pastoral Psychol*, 61, 809–822. doi: 10.1007/s11089-011-0394-z.
18. Holm, G., N., (1998). *Úvod do psychologie náboženství*. Praha: Portál.
19. iEncyklopedie (nedat.). *Křesťanství*. Získáno 9. února 2015
<http://iencyklopedie.cz/krestanstvi/>
20. James, W. (1982). *The Varieties of Religious Experience*. Harmondsworth: Penguin.

21. *Katechismus katolické církve* (2001). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
22. Kodet, V. (30. ledna 2012). *Působení Ducha Svatého*. Získáno 13. března 2015 z <http://www.vojtechkodet.cz/temata/duch-svaty/pusobeni-ducha-svateho.html>
23. Kohut, V. (2012). The Offer of Catholic Spirituality. *European Journal of Theology*, 21 (2), 156-165.
24. Lachmanová, K. (2007). *Síla přímlyvné modlitby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
25. Lachmanová, K. (2014). *Karikatury Boha*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
26. Langmeier, J., Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie* (2.vyd.). Praha: Grada.
27. McGrath, A. E. (2001). *Křesťanská spiritualita*. Praha: Volvox Globator.
28. Martinek, M. (2012). *K čemu jsou křesťanské církve?* Brno: Cesta.
29. Maslow, A., H. (2014). *O psychologii bytí*. Praha: Portál.
30. Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
31. Otto, R. (1998). *Posvátno*. Praha: Vyšehrad.
32. Pastorage.cz (nedat.). *Charisma – Charismatický*. Získáno 13. března 2015 z: <http://www.pastorage.cz/Knihovna/3-Charisma-charismaticky.html>
33. Říčan, P. (2007). *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál.
34. Schermer, V., L. (2007). *Duch a duše, nové paradigma v psychologii, psychoanalýze a psychoterapii*. Praha: Triton.
35. Sudbrack, J. (2002). *Náboženská zkušenost a lidská duše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
36. Szymeczek, J. (2013). *The Religiosity of Czech Society*. Ostrava: Ostravská univerzita.
37. Tichý, R., Vávra, M. (2012). *Náboženství z jiného úhlu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
38. Tydlitátová, V. (2010). *Dějiny přemýšlení o náboženství a víře*. Plzeň: Západočeská univerzita.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Zadání diplomové práce

Příloha č. 2 – Abstrakt diplomové práce v českém a anglickém jazyce

Příloha č. 3 – Část přepisu rozhovoru

Příloha č. 1 – Zadání diplomové práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2013/2014

Studijní program: Psychologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Psychologie (PCH)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
DOLEŽELOVÁ Markéta	Dolany 317, Dolany	F12574

TÉMA ČESKY:

Význam mimořádných náboženských prožitků pro mladé křesťany.

NÁZEV ANGLICKY:

Importance of extraordinary religious experiences for young Christians.

VEDOUcí PRÁCE:

PhDr. Olga Pechová, Ph.D. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Studium literatury týkající se problematikou náboženství a spirituality v kontextu psychologie náboženství.
2. Analýza zdrojů zabývajících se výzkumem religiozity a spirituality s důrazem na mimořádné náboženské prožitky.
3. Kvalitativní výzkum realizovaný za použití semistrukturovaného interview mezi mladými křesťany.
4. Analýza získaných dat za použití kvalitativní metodologie.
5. Kritická diskuse teoretických předpokladů, metodologie a výsledků tohoto výzkumu.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- Drazenovich, G., & Kourie, C. (2010). An Exploration of the Value of the Mystical Experience in Mental Health: Mysticism and Mental Health. *International Journal Of Interdisciplinary Social Sciences*, 5(7), 137-149.
- Fuller, A. R. (2008). *Psychology and Religion: Classical theorists and contemporary developments*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Hood, R. W., Hill, P. C. & Spilka, B. (2009). *The psychology of religion: An empirical approach*. New York: Guilford Press.
- James, W. (1930). *Druhy náboženské zkušenosti*. Praha: Melantrich.
- Řičan, P. (2007). *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál.
- Kohut, V., P. (2012). The Offer of Catholic Spirituality. *European Journal of Theology*, 21(2), 156-165.
- Křivohlavý, J. (2000). *Pastorální péče*. Praha: Oliva.
- Pyysiäinen, I. (2003). *How Religion Works*. Boston: Brill.
- Rambo, R. L., Bauman, S. C. (2012). Psychology of Conversion and Spiritual Transformation. *Pastoral Psychology*, 61, 879-894. doi: 0.1177/002216702237126
- Underhill, E. (2008). *Podstata mystiky a jiné eseje*. Praha: dybbuk.

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Příloha č. 2 – Abstrakt diplomové práce v českém a anglickém jazyce

Abstrakt diplomové práce

Název práce: Význam mimořádných náboženských prožitků pro mladé křesťany

Autor práce: Markéta Doleželová

Vedoucí práce: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Počet stran a znaků: 60 stran, 98 040 znaků

Počet příloh: 3

Počet titulů použité literatury: 38

Mimořádné náboženské prožitky jsou součástí spirituální roviny člověka, přestože nejsou příliš často zkoumané. Hlavním cílem této práce je charakterizovat tyto prožitky – proč jsou pro mladé křesťany důležité, v jakých situacích se vyskytují a jakým způsobem probíhají. Teoretická část obsahuje terminologické ukotvení, nástin religiozity v České republice a především popisuje mimořádné náboženské prožitky z hlediska psychologie. Kvalitativní výzkum proběhl pomocí polostrukturovaného rozhovoru, výzkumný soubor byl tvořen osmi praktikujícími křesťany ve věku 21 – 30 let. Na základě analýzy těchto rozhovorů byl prozkoumán vliv, význam, výskyt i povaha mimořádných náboženských prožitků. Mimořádné náboženské zkušenosti byly respondenty ve všech případech hodnoceny velmi pozitivně. Dopad těchto zkušeností lze vidět nejčastěji přímo na spirituální rovině, nicméně zasahuje a ovlivňuje i všechny oblasti lidského života.

Klíčová slova: mimořádné náboženské prožitky, psychologie náboženství, spiritualita, vrcholné zážitky

Abstract of Thesis

Title: The Importance of Extraordinary Religious Experiences for Young Christians

Author: Markéta Doleželová

Supervisor: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Number of pages and characters: 60 pages, 98 040 characters

Number of appendices: 3

Number of references: 38

Extraordinary religious experiences are the part of human spirituality, though they are not explored very often. The main aim of this thesis is to characterise these experiences: why they are important for young Christians, in what kind of situations occur and how they happen. The theoretical part includes the explanation of terms, outlines the religiosity in the Czech Republic and especially describes the extraordinary religious experiences in terms of psychology. The qualitative research was conducted using semi-structured interview, the research group consisted of eight practising Christians, aged 21 – 30 years. Based on analysis of these interviews, we explored the influence, importance, occurrence and nature of extraordinary religious experiences. The extraordinary religious experiences were valued very positively by all of the respondents. The impact of these experiences is visible especially directly on spirituality; however they affect also the other areas of human life.

Keywords: extraordinary religious experiences, psychology of religion, spirituality, peak-experiences

Příloha č. 3: Část přepisu rozhovoru

- Vnímáš ve svém životě něco, co by se dalo nazvat mimořádným náboženským prožitkem?

Uhm. Tak měla jsem víc a mívám prostě takové hlubší prožitky, v podstatě jeden z nich souvisel hodně s tím mým osobním obrácením.

- Můžeš uvést konkrétní příklad?

Ono to bylo tak nějak v průběhu celého roku, já jsem se tak nějak dostávala blíž k tomu Bohu skrze nějaké lidi a tak, hodně jsem četla tehdy, hodně jsem tak jako to zkoumala tu víru, hlavně teda jako katolickou, protože jsem měla jako dost problém zrovna s tou katolickou..., ale v podstatě ten rok byl dovršen tím, že jsem zažila takový jako hluboký prožitek Boží přítomnosti... emoce - radost, zamilovanost... toho, že jsem vnímala, že Bůh ke mně přišel, nějak se mě jakoby dotkl, cítila jsem pokoj, radost, lásku, prostě... nějaký takový jako přesahový zážitek; takže ten byl třeba takový... jako vím, že od toho bodu se to u mě jako hodně odpíchlo a vlastně bylo to jako důležité.

A od té doby jsem takové zážitky měla víckrát, není to asi jako každodenní zkušenost, to rozhodně ne, a spíš třeba při nějaké hlubší modlitbě, třeba při adoraci nebo... I třeba některá místa tak působí hodně, jakoby že, že mě to k tomu jakoby uvádí prostě... že je tak takový zvláštní jako duch, prostě to tam člověka víc nějak k tomu táhne. Ale kolikrát je to tak, že to zažiju v nějaké úplně neobvyklé situaci mezi lidma když je mi třeba i špatně a prostě (radost) najednou ucítím takový příval, jo, třeba... teď posledních 14 dní, nebo dyl je mi, no není mi úplně dobře, protože jsem zažila takový docela složitý rozchod a zrovna třeba včera jsem najednou prostě, bylo to teda při mši svaté, jsem ucítila jakože najednou pokoj, lásku, odpuštění vůči tomu klukovi a tak a úplně... tohle já vnímám jako Boží dotek prostě... že jsem jako věděla... nebo od té doby že je mi tak dobře a že to jako..... Takže to může být i v takových situacích, kdy já sama nějak vědomě k tomu jako nejdu, že chcu něčeho dosáhnout, jakože fakt jdu za tím Bohem; to bylo spíš takový jako mimoděk dotek, protože jsem sice byla na té mši, ale vím, že jsem byla trošku možná i myšlenkami mimo, protože jako mně to hodně trápí ten vztah, přemýšlím nad tím a tak, takže... takže tak no.

- Jak často to bývá?

Jako nevím, jestli se to teď dá úplně shrnout. Mně přijde, že jsou taková i různá období; já třeba i vnímám, že tak jdu postupně tou životní cestou a potřebuju se třeba některé věci naučit a jsou třeba i období, kdy je to takové jakoby hluché, kdy mi přijde, že toho Boha ani jako neslyším, nevnímám ho až tak moc a nemám tady ty prožitky a pak je třeba období, kdy je mám třeba i každý den. A asi se to nedá úplně nějak jako shrnout. Že mi to spíš přijde, že jsou to taková jako období, že někdy to třeba je fakt jako každý den při té modlitbě, někdy je to třeba někdy za týden a někdy je třeba jako období, kdy fakt měsíc prostě nic... a jako myslím si, že to není o tom jakoby jenom tady o těch prožitcích, jo, že víra je právě i o tom, že člověk i bez tady těch nějakých důkazů nebo prožitků jakoby tomu Bohu věří. A nevím, jestli nějak líp se to dá jako kvantifikovat. Asi tak... spíš se to tak jako proměňuje.

- Čím jsou pro tebe důležité?

Jako, je to pro mě takové nějaké asi ujištění a hodně mě to... já jsem takový jako hodně emotivní člověk, takže tady toto je pro mě důležité jako v tom smyslu, že jako... se s Bohem snažím žít nějaký vztah a v rámci toho vztahu vím, že pro mě jsou důležité i jako ty emoce a tady ty vyloženě prožitky; že myslím si, že třeba pro mě je to důležitější než pro některé jiné lidi, kteří třeba tak emotivní nejsou. Ale zároveň si jako čím dál víc uvědomuju, že na tom ta moje víra jako nevisí, že když právě přijde nějaké to období, kdy právě tady toto neprožívám, takže... jakože to není o tom, že teď teda jako přestávám věřit, když tohle neprožívám. Jakože ta moje víra není v tomto smyslu taková jakoby magická, že podle je důkaz, takže teď jako věřím v Boha. Ono by to taky nebyla víra, že jo...

V jakých situacích to třeba nejčastěji bývá? Souvisí to přímo s osobní modlitbou? Dá se nějak popsat při jakých příležitostech to je?

Jako hodně je to při té osobní modlitbě, ale často právě i jako při modlitbě ve společenství, třeba v nějakém menším společenství s lidma, které dobře znám; tam vnímám, že je tam někdy takový právě silnější ten Duch i tady k tomuhle, že prostě nějak... nevím, asi jak se jakoby spojí víc lidí v té modlitbě, tak je to prostě silnější. A hodně třeba pro mě je to i při modlitbě chval. Celkově hudba mě právě hodně vede za bohem, já jsem hudebnice, takže pro mě je to hodně důležité a třeba zrovna vyloženě jako chvály, že se zpívá písničky, tak to je takové jako hodně časté pro mě. A potom teda, jako ty chvály, adorace, a mše svatá. To vím, že tak jako při proměňování vím, že tam jako často... že je to takové místo, s čím bych to dokázala spojit. Hodně je to v takových chvílích, kdy je člověk – až na ty chvály –

v takové chvíli, kdy jsem spíš já úplně zticha a v podstatě zastavím nějak ten tok svých myšlenek, kdy právě se může ke mě dostat asi nějak blíž, jakoby ten Bůh, že prostě ho dovedu zaslechnout a nějak se s ním setkat. Takže většinou, většinou je to spíš v tom tichu. Třeba i nějaké takové meditativní modlitby ve stylu Taizé, tam vím, že taky hodně... že s tím to mám taky spojené. Ale někdy právě i v tom velkém společenství, třeba na různých těch velkých setkáních, protože vlastně úplně to moje první setkání s Bohem, jak jsem uvěřila bylo na Celostátním setkání mládeže, kde bylo nějakých 7000 lidí a bylo to při takové večerní modlitbě, kdy právě těch 7000 lidí bylo ticho a bylo to takové hodně silné. A vím, že takové zážitky si pamatuju, třeba měla jsem příležitost být i na celosvětových setkáních a třeba teď, když jsem byla naposledy v Brazílii před rokem a půl, tak tam jsem zažila něco podobného – tam byly prostě 2mil lidí a adorace a ticho... a bylo to hodně silné. Tam, i když jsem nerozuměla vlastně, jako někdo se tam modlil, ale modlili se portugalsky a já jsem tomu absolutně nerozuměla, co říkají, tak to bylo úplně jedno.

- Máš ve svém okolí lidi, o kterých víš, že také mívají takové prožitky?

Jo. Jako myslím si, že velká většina. Velká většina mých přátel, takových těch bližších, se kterými žiju třeba v rámci nějakých těch společenství, tak ano.

- Takže sdílíte se o tom, bavíte se o tom? Je to pro vás běžné?

Jako je to něco, co ne vždycky člověk sdílí, protože často je to při té osobní modlitbě a je to hodně osobní a nejde to právě ani moc dobře popsat. Ale někdy je to vyloženě takové spíš osobní; takže ne všechny zážitky jsem třeba někomu povídala, a když, tak fakt jako v rámci nějakých bližších vztahů, třeba s jednou kamarádkou že si to třeba řekneme nebo tak. A spíš jako o tom mluvím, když cítím, že nějak to chci sdílet, anebo když cítím, že i tomu člověku to může pomoci, jakože ho to podrží, že v té chvíli má zrovna třeba nějaký období, kdy fakt se ho Bůh třeba nějak nedotýká a už je z toho takový jako... tak tam třeba vnímám, že když třeba s ním nějak budu to sdílet, tak ho to třeba povzbudí nebo pomůže nějak to vydržet. Ale asi jako v rámci toho menšího společenství, co jsme měli loni, letos tam zas chodí trochu jiní lidi, tak tam jsme to sdíleli docela dost. Víceméně většinou o tom všichni dost mluvili.

- Jak se k takovýmto zážitkům staví většinově lidé z církve? Je to normální téma, nebo jestli ses setkala s nějakým nepřijetím nebo předsudky vůči tomu?

No jako... hodně si myslím, a myslím, že je to docela moudré, třeba církevní představitelé katolické církve, tak upozorňují na to, že na tom nemůže stát ta víra. Což si myslím, a i z vlastní zkušenosti jako, vím, že to je důležité si uvědomovat. Je problém, že někteří jsou třeba takoví, nevím jak to úplně nazvat, „úlet'áci“ v tomhle směru, takoví hledači zážitků, tak by se to dalo nazvat, trochu z psychologie. A že prostě na tom jakoby fakt stojí, no, ta je jich víra a to si myslím, že je jako... že to není úplně dobře.

(...)

Já si myslím, jako třeba v rámci katolické církve mi to teď tak akorát jako vyhovuje, že se to sdílí v rámci těch společenství, spíš jako v menších, případně někdy jako v rámci těch svědectví; jako já určitě jsem člověk, který podporuje to, aby ty svědectví zaznívaly, i sama ráda půjdu někam, nějaké svědectví říct, ale zas to asi není pro všechny, jó, že musí se jako i citlivě volit... hodně jsou tomu otevření asi spíš mladší lidi, takže hodně třeba jak jsou setkání mládeže a mše pro mládež, tak tam je to docela běžné; jako dneska, co já vím, v čem já žiju, je to téměř normální už a jako myslím si, že je to dobře; a pokud to někde normální není, což je taky možné, tak si myslím, že je to dobře podpořit, na druhou stranu si myslím, že třeba, třeba jako starší lidi k tomu ne vždy mají takový přístup... a je to asi i o tom, že mi přijde, že ta starší generace celkově není tolik otevřená a zvyklá mluvit o těch věcech, tím, že ještě žili vlastně za komunistů... a myslím si, že pořád v nich je takové to, že o tom se moc nemluví, o tom co oni jako prožívají osobně s Bohem.